Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКі ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВіК

№ 28 (1783) ГОД XXXV БЕЛАСТОК, 15 ЛІПЕНЯ 1990 г. ЦАНА 600 зл.

У спякотны дзень над Нараўкай. *Фота Я. Чэрнякевіч*

У СКАРЫНІНСКУЮ ГАДАВІНУ

Арганізацыя Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры ЮНЭСКА аб'явіла 1990 год годам Францішка Скарыны. Прагрэсіўнае чалавецтва адзначае пяцісотую гадавіну з дня нараджэння беларускага першадрукара, вучонага, асветніка і культурнага дзеяча, перакладчыка і пісьменніка эпохі Адраджэння.

У сувязі з тым, што год нараджэння Ф. Скарыны аспрэчваецца, Скарынінскія ўрачыстасці праводзіліся ўжо ў 1985 годзе ў Лондане, у 1986 — у Мінску і ў 1989 — у Кракаве. У 1990 годзе адбудуцца Скарынінскія ўрачыстасці ў Мінску (верасень), у Маскве, Віцебску, у Віленскім універсітэце (лістапад). Заканчэнне Скарынінскіх дзён адбудзецца ў канцы года ў ЗША.

Скарынінскія юбілейныя ўрачыстасці ў гэтым годзе запачаткавала Міжнародная навуковая канферэнцыя, арганізаваная Камітэтам славяназнаўства Польскай акадэміі навук, Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, Філіялам Варшаўскага універсітэта ў Беластоку і Беларускім грамадска-культурным таварыствам у Польшчы.

Канферэнцыя праводзілася 18—19 чэрвеня ў Палацы культуры і навукі ў Варшаве, а яе заканчэнне адбылося 20 чэрвеня на Беласточчыне. У Канферэнцыі прынялі ўдзел вядомыя навукоўцы-славісты з СССР, ГДР, Балгарыі, ЗША і з розных гарадоў Польшчы.

Першы дзень старшынстваваў на Канферэнцыі акадэмік АН БССР, сакратар Аддзялення грамадскіх навук Мікола Бірыла, які ў 1956—58 гадах працаваў выкладчыкам беларускай мовы на Кафедры беларускай філалогіі ВУ, і дацэнт Міхась Кандрацюк, навуковы сакратар Камітэта славяназнаўства ПАН.

На Канферэнцыі было прачытана дваццаць змястоўных дакладаў аб жыццёвым шляху, выдавецкай і літаратурна-асветніцкай дзейнасці Скарыны, а таксама аб значэнні для нас беларускага першадрукара.

З недахопу месца не можам тут падаць кароткага зместу дакладаў, абмяжуемся толькі да пераліку аўтараў і загалоўкаў.

1. Член-кар. АН БССР **Алег Лойка,** загадчык Кафедры беларускай літаратуры Мінскага Дзяржаўнага універсітэта, *„Францішак Скарына і беларускае Адраджэнне"*.

2. Член-кар. АН БССР **Аркадзь Жураўскі,** загадчык Аддзела гісторыі беларускай мовы, *„Вывучэнне мовы выданняў Ф. Скарыны."*

3. Д-р філ. навук **Вячаслаў Чамярыцкі,** старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Коласа АН БССР, *„Беларуская літаратура эпохі Скарыны: традыцыі і наватарства"*.

4. Д-р **Аляксандр Баршчэўскі,** загадчык Кафедры беларускай філалогіі ВУ, *„Рэнесансавыя ідэі ў жыцці і дзейнасці Ф. Скарыны"*.

5. Праф. **Леў Шакун,** загадчык Кафедры беларускай мовы Беларускага Дзяржаўнага уні-

(Працяг на стар. 6)

Цэрквы ў небяспецы

Нешчаслівыя здарэнні не абмінаюць праваслаўных сакральных аб'ектаў. У гэтым годзе інфармавалі мы сваіх чытачоў аб прафанацыі праваслаўных могілак у Варшаве і пажары царквы ў Нарве. У красавіку невядомыя дагэтуль злачынцы абакралі **царкву ў Крыначцы каля Гайнаўкі.** А ў чэрвені пацярпелі ад зладзеяў чарговыя храмы.

У нядзелю 18 чэрвеня 1990 года зладзеі абрабавалі могільнікавую (цяпер адзіную ў горадзе) **царкву ў Сувалках.** Тут 15 праваслаўных сем'яў. Для іх раз у месяц адпраўляе набажэнствы айцец Мікалай Каліна з Беластока.

Царкоўку, з зачыненымі на замкі дзвярыма, няма каму пільнаваць. Побач з могільнікам жыве бабка, якая раніцай у панядзелак заўважыла пазрываныя замкі. Паліцыя запламбавала царкву, забіваючы дзверы цвікамі, і паведаміла настаяцеля.

Зладзеі забралі з прастола ў алтары два старыя Евангеллі, дарахраніцельніцу, адну ікону, якая ляжала на аналоі, старынную харугву з іконай і два пасярэбраныя падсвечнікі. Ураталіся чаша, лжыца і крыж, якія не знаходзіліся тады ў царкве — бацюшка пасля наведвання хворай прыхажанкі ў бальніцы спяшаўся на аўтобус і гэтыя скарбы пакінуў у яе.

Паліцыя спісала пратакол, „забяспечыла сляды". На дзвярах царквы павесілі новыя замкі.

(лук)

Раніцай, у панядзелак, 25 чэрвеня г.г., адзін з вернікаў паведаміў прыхадскую канцылярыю аб уламанні ў **царкву св. Марыі Магдаліны ў Беластоку.** Праходзячы каля царквы, заўважыў ён зламаныя замкі на браме, уваходных дзвярах і выбранае акно. Як паінфармаваў нас айцец Рыгор Місеюк, зладзеям не ўдалося ўварвацца ў сярэдзіну святыні. Ва ўваходных дзвярах натрапілі яны на ўнутраны адмысловы замок, які адкрыць было ім не пад сілу. Тады вырашылі ўвайсці праз акно, але там на перашкодзе былі краты. Прабавалі разагнуць іх пры дапамозе дамкрата, але той папсаваўся і так астаўся між кратамі.

Гэта ўжо шостае ўламанне да гэтай царкоўкі. Следства вядзе І камісарыят беластоцкай паліцыі.

(л)

НА мяжы

— 8 —

Пасля вайны, калі я пачаў крыху разбірацца ў палітыцы, здавалася мне, што было б добра, калі б на тэрыторыі Германіі ўзніклі чатыры нямецкія дзяржавы. Адна залежная ад СССР, другая — ад ЗША, трэцяя — ад Англіі і чацвертая — ад Францыі. Думаў я, што Еўропа так доўга будзе спакойна спаць, пакуль немцы будуць падзелены. Па сутнасці такое мысленне засталося ў мяне да сёння. На працягу дзесяткаў гадоў здавалася мне, што немцы павінны плаціць за гітлераўскія грахі Еўропе і свету.

Сёння аднак варта глянуць на праблему крыху па-другому. На нямецкай пасляваеннай зямлі нарадзілася ўжо некалькі пакаленняў. А кожны дэмакратычны закон свету гаворыць аб тым, што за віну бацькоў не адпавядаюць дзеці, а за віны дарослых дзяцей не адпавядаюць бацькі. І вось, калі з гэтага пункту гледжання ацэнім сітуацыю ў Германіі, дык дойдзем да вываду, што пасляваенныя нямецкія пакаленні ні ў якім выпадку не могуць дыскрымінавацца, праследвацца або тым болей карацца за віны і грахі сваіх бацькоў і дзядоў. І з гэтай прычыны права немцаў на аб'яднанне ў адной дзяржаве трэба лічыць бясспрэчным, уматываваным і лагічным. Працэсу гэтаму ніхто не ў праве падстаўляць нагу. Зрэшты, сярод еўрапейскіх нацый не бачу народа, які змог бы гэта зрабіць нават тады, калі б моцна гэтага прагнуў. Нават СССР, які дагэтуль быў першай мілітарнай магутнасцю ў Еўропе, а можа нават у свеце, вельмі моцна аслаблены, а, праўдападобна, у будучым будзе яшчэ слабейшы. Зусім магчыма, што СССР распадзецца, і тады раптам акажацца, што аб'яднаная Германія з магутнай прамысловасцю і вялікай арміяй станецца найбольш грознай еўрапейскай сілай. Да гэтага даходзіць як жа нечаканы элемент. Можа аказацца, што Германія стане краінай, аддаленай ад Расіі на 1200 кіламетраў, і што будуць яе аддзяляць ад Расіі такія дзяржавы, як Польшча, Беларусь, Украіна, Літва, Латвія, Эстонія. А што з гэтага вынікае? А тое, што як бы зніккнуць натуральныя прычыны канфлікту, а тым самым і небяспекі вайны паміж Расіяй і Германіяй. Ці ў такой сітуацыі не ўзрасце натуральнае нямецка-рускае ўзаемнае зацікаўленне, ці не народзіцца ідэя дружбы і супрацоўніцтва? Тым болей, што Расія мае ўсе тыя сыравіны, якія будуць цікавіць Германію, а Германія ўсе высакаякасныя тавары, якімі будзе зацікаўлена Расія. Ці гэта не можа давесці да руска-нямецкай супольнасці інтарэсаў, якія не заўсёды будуць карысныя для тых народаў, што жывуць паміж Германіяй і Расіяй? А можа і не толькі тых, але і ўсіх еўрапейскіх нацый? Усё магчыма. Свет агортвае рыначная сістэма, якая дазваляе быць хітрым і эгаістычным. Аб палітыцы няма нават што гаварыць. Яна заўсёды была хітрая і прадажная.

АБ'ЯДНАНАЯ ГЕРМАНІЯ

І вось тут можа наступіць вялікая нечаканасць. Тыя заходнееўрапейскія палітыкі, якія лічаць, што аб'яднанне Германіі — гэта ўдар па Расіі, могуць аказацца ў дурнях, бо аб'яднаная Германія можа стаць галоўнай пагрозай не для Расіі, а для іх краін.

У фільме, прысвечаным генералу Патону, які дэманстраваўся нядаўна ў польскім тэлебачанні, амерыканскі палкаводзец у першыя дні пасля разгрому гітлераўскай Германіі выказвае такія словы: „Кожная эпоха мае сваіх тыранаў". Словы гэтыя кіруе ён да будучай Еўропы і свету. І тут несумненна Патон мае рацыю. Гісторыя напэўна пацвердзіць іх слушнасць яшчэ сотні і тысячы разоў. Зрэшты, пацвярджае ўжо і сёння, калі не ў Еўропе, дык у іншых частках свету. Як у асуджанага чалавека, так і ў дзяржаў, вялікая сіла родзіць смеласць, адвагу, нагласць, агрэсію. А прыклады? Гэта ж В'етнам, Афганістан, Гранада, Панама, Фальклانды. Калі не паразумнелі іншыя магутныя народы, дык чаму ж мела б паразумнець вялікая аб'яднаная Германія?

А каму ж не вядома, што дзяржавы, замешаныя ў ваенныя агрэсіі, пасля дэкларуюць безупынна сваю вернасць прынцыпам ААН і ідэалам міру, роўнасці і свабоды. Дык чаму б не выступіць з такімі прыгожымі дэкларацыямі і немцам? Выступяць!

Алесь Барскі

З мінулага тыдня

XXVIII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза пачаў 2 ліпеня сваю працу ў крамлёўскім палацы з'ездаў. Удзельнічае ў ім 4657 дэлегатаў ад 17-мільённай арганізацыі савецкіх камуністаў.

Узноўлена пастаўка савецкай нафты для нафтаперапрацоўчага завода ў г. Мажэйкяй. Гэтае рашэнне з'яўляецца вынікам адтэрміноўкі літоўскім парламентам дэкларацыі незалежнасці Літвы на 100 дзён.

Сціск на польска-савецкай граніцы. На гранічным пункце ў Тэрэспалі таможнікі кантралююць кожныя суткі каля 2 тысяч легкавых машын і 100 аўтобусаў. Па абодвух баках граніцы стаяць у кіламетровых чэргах тысячы аўтамашын, якім даводзіцца чакаць больш за суткі, каб перасячы граніцу. Такая ж сітуацыя і на іншых гранічных пунктах.

Саюз казакаў стварыўся ў Маскве. На заснавальніцкі з'езд прыехала 250 дэлегатаў, прадстаўнікоў казацтва з-над Дона, Кубані, Церака, з Урала, Сібіры, Забайкалля і Усурыйска. З'езд прыняў праграму і статут, а атаманам быў выбраны Аляксандр Мартынаў са станіцы Гнілаўская ў Растоўскай вобласці.

Албанцы ўцякаюць на Захад. На тэрыторыю дыпламатычных прадстаўніцтваў заходніх краін у **Тыране** прабраліся сотні грамадзян гэтай краіны. У час хвалявання ў сталіцы Албаніі, пачаткам якіх былі антыўрадавыя дэманстрацыі, шмат людзей было паранена.

У 44 гадавіну яўрэйскага пагрому ў Кельцах адбылася ўрачыстасць адкрыцця мемарыяльнай дошкі. У гэтым горадзе ў 1946 г. былі забіты 42 асобы, у тым ліку жанчыны і дзеці. Дошка, якая ўвекавечвае антыяўрэйскую правакацыю, была замацавана на сцяне будынка, у якім знаходзіліся ваяводскі і гарадскі камітэт яўрэяў у Кельцах, кібуц і рэлігійная кангрэгацыя.

Беларускія дзеці, якія пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі, прыехалі адпачываць на Беласточчыну. Арганізатарамі летняга адпачынку з'яўляюцца Праваслаўная Царква і Беларускае дэмакратычнае аб'яднанне.

Сельскагаспадарчы кааператыў у Бельшчыне, якім кіруе Канстанцін Майсеня, заключыў дагавор аб супрацоўніцтве з калгасам „Маяк камунізма" з Кажан-Гарадка Лунінецкага раёна Брэсцкай вобласці. У дагаворы прадбачана дапамога Беларускаму музею ў Гайнаўцы.

Беларускія калектывы гасцююць на Беласточчыне. Па запрашэнні Гайнаўскага дома культуры прыехаў **Камерны хор з Гродна.** У рэпертуары хора (лаўрэата VII агульнапольскіх дзён царкоўнай музыкі) — народныя і царкоўныя песні. Бельскі дом культуры запрасіў на гастролі калектыў песні і танца **„Вітанне" з Паставаў** Віцебскай вобласці.

Купалле (па старому стылю з 6/7 ліпеня) урачыста адзначалася ў Белавежы. У купальскіх гульнях прымалі ўдзел беларускія калектывы з Беласточчыны і БССР, культурныя і грамадскія дзеячы беларускага руху.

Выбух газу ў падвале будынка, у якім знаходзіцца рэдакцыя „Кур'ера Падляшскага" ў Беластоку, датла знішчыў памяшканне рэдакцыі. Выпадак здарыўся апоўначы з серады на чацвер (4/5 ліпеня) і гэта прадухіліла трагедыю. У выніку катастрофы быў смяртэльна паранены адзін чалавек.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

ВАРШАЎСКАГА АДДЗЕЛА БГКТ

У пасляваенны перыяд трагічна склаўся лёс вёсак Залешаны, Шпакі, Вулька-Выганоўская, Зані, Ягаднікі, Пасечнікі-Вялікія, Збуч, Чыжы, Лазіцы, Беразова, Дубічы, Арэшкава і іншых. Жыхары тых вёсак былі забітыя бандай „Бурага" (Рамуальда Райса), які ў 1945—1948 гадах кіраваў атрадам, падначаленым Акруговаму камандаванню АК на Беластоцкую акругу, г.зв. „Поготовем акцыі спецыяльнэй" (ПАС). Атрад гэты мае на сваім сумленні забойства больш 500 беларусаў, простых жыхароў вёсак, якія не былі членамі партыі ці іншых палітычных арганізацый. Сярод загінуўшых былі дзеці, цяжарныя жанчыны, старыя і хворыя людзі. Такія злачынствы нельга інакш назваць, як генацыд, і яны не павінны быць填 填 пэратэрмінаваныя.

У злачынствах прымалі ўдзел члены атрада АК-ПАС, якім кіраваў Р. Райс — „Буры", між іншым, Казімеж Хмялёўскі — „Рэкін", Люцыян Мінкевіч — „Віктар", Ян Табаркоўскі — „Бруздa", Уладзіслаў Лукасік — „Млот", Казімеж Каменскі — „Гузар", а таксама 350 іншых, якія не былі пакараны. Члены гэтага атрада АК забіралі ў насельніцтва вопратку, грошы, каштоўныя прадметы, палілі будынкі разам з маёмасцю. У студзені 1946 г. з вёскі Лазіцы былі забраны 49 вазакоў і 98 коней з вупражжу. Вазакі не вярнуліся, былі расстраляны ў Старых Пухалах каля Браньска. Людзі, якім тады былі нанесены страты, не атрымалі ніякай кампенсацыі. Не атрымалі яе і сем'і загінуўшых.

У сувязі з гэтым у Варшаве стварыўся калектыў, які хоча сабраць усе інфармацыі аб пасляваенных трагічных падзеях і панесеных стратах. Калектыў лічыць важным устанавіць дакладныя даты ўсіх здарэнняў і, калі гэта магчыма, імёны і прозвішчы сведкаў. Інфармацыі просім кіраваць на адрас: Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Warszawie, Warszawa, Poczta Główna, skr. poczt. 244.

Ад імя Варшаўскага праўлення БГКТ
Хведар Галёнка

З ДРУКУ

ЗНАЙШЛІ ПЕКЛА

У „Кур'еры Падляшскім" № 119 ад 21 чэрвеня 1990 г. старшыня Саюза палякаў у Літве Ян Сянкевіч даў інтэрв'ю рэдакцыйнаму журналісту Адаму Чэславу. Вось яго фрагмент:

„... oba wymienione regiony (Віленскі і Солечніцкі раёны — дапісак „Нівы") mają sukcesy w ratowaniu gospodarki. Na przykład za mleko i masło wywożone do Białorusi, dostają stamtąd benzynę. Handlować trzeba i z diabłem, byle z korzyścią. Jak reforma to reforma".

Нарэшце стала вядома, дзе знаходзіцца пекла.

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

А ў „Купальскую ноч"

23 чэрвеня 1990 г. у Гарадку адбылося традыцыйнае ўжо Купалле, арганізаванае Беларускім аб'яднаннем студэнтаў. Купалле да гэтага часу студэнты ладзілі ў Супраслі на гасціннай дачы спадарства Латышонкаў. Аднак колькасць удзельнікаў у мінулым годзе прымусіла нас падумаць аб больш прасторным месцы на нашае свята. Гасцінна прыняў нас Гарадок, дзе ў мінулым закончылі мы адзін са сваіх рэйдаў „Бацькаўшчына". Так што Гарадок і людзей мы ведалі, а некаторыя з Гарадка яшчэ нас памяталі.

Пасля поўдня ў суботу пачалі з'язджацца ўдзельнікі і арганізатары святкавання. Месцам, дзе мы спатыкаліся, быў Гарадоцкі дом культуры імя Кастуся Каліноўскага (бадай, адзіная грамадская ўстанова на Беласточчыне, назва якой сведчыць аб беларускасці нашай зямлі). Прывітала нас ягоная гаспадыня Тамара Бурачэўская. Непадалёк ад дому культуры знаходзіцца Замкавая гара, на якой і мела адбыцца Купалле. У XV ст. тут стаяў палац Хадкевічаў. Ужо каля восьмай вечарам пачалі збірацца першыя людзі. Жыхары Гарадка, справіўшыся з гаспадарскімі абавязкамі, памаленьку накіроўваліся на Замкавую гару, якая для іх у штодзённасці — гэта месца кірмашу ў аўторак. (Скандал! На такім важным памятным месцы!) З'явіліся таксама і гандлёвыя машыны, каля якіх галодныя маглі нешта перакусіць, а змучаныя ад жары маглі ахаладзіць свае горлы пэпсі-колай і піўцом. Такое шырокае святкаванне Купалля БАС ладзіў упершыню, большасць з нас проста баялася, ці справімся з такімі новымі для нас абавязкамі.

Ну, а пасля васьмі ўсё пачалося!

Бася Кучынская прывітала ўсіх прысутных і запрасіла да вогнішча (яшчэ не распаленага), у якім згодна з традыцыяй пасярэдзіне высока красавалася кола з добрага саліднага воза. Увагу ўсіх прыцягнулі дзяўчаты з вянкамі на галовах і дзве дзяўчыны, апранутыя ў нейкую казачную вопратку, якая нагадвала лясных русалак. А дзяўчат было шмат, і трэба было выбраць адну з іх, найважнейшую на гэты вечар, — Купалінку. Кандыдаткі на Купалінку абавязаны былі выказаць знаёмасцю зёлак, купальскіх песень і шмат другіх рэчаў. Людзі выбралі нядрэнна. Купалінка — гераіня вечара і спявала прыгожа, і ведала зёлкі, а таксама мела на сабе цудоўна чароўную вопратку.

Але што ж сама Купалінка без князя Купаліча? Усе людзі і пачалі яго клікаць. І раптам на рэчцы Супраслі з'явіўся князь Купаліч са сваім блазнам (кожны быў апрануты так, як патрабавала ягонае „становішча"). Князь Купаліч доўга шукаў Купалінку, але не быў бы ён князем, каб не знайшоў. Супольна распалілі вогнішча, і пачаліся спевы пад гукі гітары нястомнай Элі Бэзюк. Калі ўсё падказвала, што купальскія гульні раскруціліся надобра і трэба было ўжо дзяўчатам пускаць вянкі (а жанчыны з Гарадка мелі вянкі самыя цудоўныя, якія давялося мне дагэтуль пабачыць) здарылася... няшчасце. Пачаў ліць дождж. Усе былі змушаны схавацца ў дом культуры, але і там яшчэ спявалі цэлую ноч.

Усё ж верым, што праз год, на Купалле, надвор'е нас не падвядзе.

Купалле ў Гарадку было першай спробай паказаць шырэйшаму грамадству старажытны наш абрад. Думаю, што такія Купаллі трэба будзе ладзіць і ў другіх месцах Беласточчыны, дзе пражываюць беларусы, асабліва ў тых гмінах ці гарадах, дзе існавалі беларускія выбарчыя камітэты.

Я.В.

Эратычны бок Купалля вачыма і рукою Лёніка Тарасэвіча.

ХАТА

Хата — гэта матчын куточак. Гэта тое, з чаго мы выраслі, адкуль вы выйшлі. Куточак, у які мы заўсёды будзем вяртацца. малы кавалачак Бацькаўшчыны вакол рэчкі Нарвы. У яе прытоках нашы карані. Тут раскінуліся нашы вёскі. На жаль, ужо не ўсе. У час „szybkiego rozwoju Białostocczyzny" вада Семяноўскага вадасховішча закрыла сляды існавання вёсак Лукі, Бяндзюгі, Будаў, Рудні, Боўтрыкаў, Бахуроў, часткі Рыбакоў. „Хуткае развіццё" загубіла не толькі гэтыя вёскі, але і частку Белавежскай пушчы. Камісія Польскай акадэміі навук зрабіла рапарт, але... — нічога больш. Інвестыцыйны план застанецца планам, часткова ён ужо выкананы: вёскі затопленыя, людзі параскіданыя, лясы выразаны.

Але не пра гэта я хачу сказаць. Хачу напісаць пра хату. Месца яе там, у Новай Луцэ, дзе пабудавалася частка жыхароў затопленых вёсак. Сваё „жытло" задумалі паставіць там і мы — БАСаўцы. Ідэю падкінуў нам прыяцель і ганаровы член БАСу Юрка Латышонак.

Нас ветліва прыняў начальнік гміны Нараўка і абяцаў амаль усё. Першай часткай „усяго" была хата, якую афіцыйна прызналі нам 13.09.1989 г., калі мы ужо паабівалі шмат парогаў. Праўда, хата тая крыху трухлявая, але, як людзі кажуць, дараной хаце ў падрубы не заглядаюць. Маючы хату, мы маем вырашаную адну праблему. Другая праблема — пляц пад хату. Пакуль што ганяюць нас адусюль, бо „nie ma planu zagospodarowania zalewu Siemianówka". Інакш кажучы, хата ёсць, але хтосьці баіцца паставіць свой подпіс, каб мы маглі яе паставіць. Вадасховішча ёсць, вада ў ім ёсць, а дзе ж нашае месца ля вады?

Так было дагэтуль. Але цяпер, калі Нараўчанская гміна так праславілася выйгранымі там беларусамі выбарамі, ці ж не знойдуцца людзі, ахвотныя памагчы нам і нашай беларускай справе? І трэба гэта зрабіць хутка, пакуль сваіх хатаў не паставілі там людзі са Шлёнска.

(М.П.)

ПАДЗЯКА

Пад канец мая ў рэдакцыі „Ніва" БАСаўцы сустрэліся са спадарамі **Уладзімірам і Валянцінай Яканюкамі** (на здымку), якія зараз пражываюць у ЗША. За іх пасрэдніцтвам БАС атрымаў матэрыяльную дапамогу ад Праваслаўнай Царквы ў Чыкага. Дапамогу мы атрымалі таксама ад нашых суродзічаў з Нью-Йорка.

Усім Вам — вялікае беларускае дзякуй!

У гэтым месцы хочам абяцаць, што выкарыстаем ахвяраваныя нам грошы дзеля развіцця беларускай культуры і студэнцкага беларускага руху ў Польшчы.

Галоўная Рада БАС

Фота Я. Чэрнякевіч

Беларуская справа ў дакументах С-дРП

23 чэрвеня 1990 г. у Беластоку адбыўся І Ваяводскі засавальніцкі з'езд Сацыял-дэмакратыі Рэчыпаспалітай Польскай (С-дРП). З'езд выбраў партыйныя ўлады і прыняў праграмныя дакументы. Нашым чытачам прадстаўляем два з іх.

ПАСТАНОВА

аб нацыянальных справах.

Стагоддзямі на нашых землях жывуць згодна і павялічваюць свае здабыткі розныя нацыянальнасці. Гэты факт карысна вылучае Беласточчыну на фоне краіны. Нікому нельга гэтага разбураць.

Прызнаем неад'емнае права кожнай з этнічных груп на культываванне і развіццё сваіх культурных, моўных і рэлігійных традыцый, права на роўныя шанцы заспакойвання эканамічных, асветных і культурных патрэб.

У нашых радах бачым прадстаўнікоў усіх нацыянальнасцяў і веравызнанняў, якія будуць магчы без перашкод рэалізаваць сваю палітычную дзейнасць і згодна ўдзельнічаць у развіцці нашай Айчыны.

З пашанай адносімся да ўстаноў і арганізацый, якія выказваюць імкненні нацыянальных меншасцяў.

Будзем нястомна імкнуцца да супрацоўніцтва з імі. Адкідаем усялякі нацыяналізм, які вядзе да сварак і замаруджвае цывілізацыйны прагрэс рэгіёна.

ПАСТАНОВА

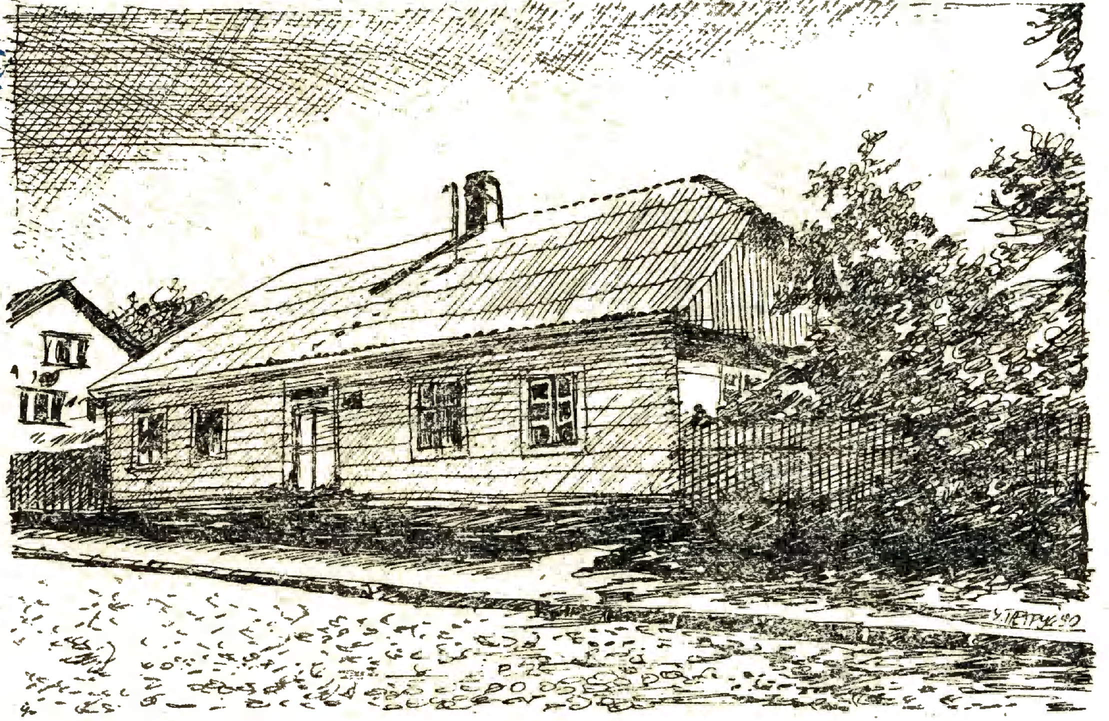
аб справе супрацоўніцтва з Гродзенскай вобласцю БССР.

Супрацоўніцтва Беластоцкага ваяводства і Гродзенскай вобласці прынесла ў мінулыя гады ўзаемна карысныя вынікі і наблізіла грамадскасці прыгранічных рэгіёнаў.

З'езд прызнае патрэбным значнае пашырэнне гэтага супрацоўніцтва — асабліва ў сферы бездэвізнага тавараабмену, супольных гаспадарчых дзеянняў для арганізацыі прадукцыі і тавараабмену ў раёнах, дзе знаходзяцца мясцовыя рэзервы сыравіны і людской працы. Супольная прадукцыя і тавараабарот павінны ўзбагачаць мясцовыя рынкі і ствараць новыя месцы працы. Супрацоўніцтва трэба арганізаваць на эканамічных прынцыпах, якія вынікаюць з правілаў рыначнай гаспадаркі.

З'езд прызнае таксама патрэбным працягваць культурна-асветнае супрацоўніцтва дзеля заспакойвання грамадскіх спадзяванняў жыхароў абодвух рэгіёнаў — беларусаў у Беластоцкім ваяводстве і палякаў у Гродзенскай вобласці.

Свойскія малюнкі

Тыкоцін. Мал. У. Петрука.

САКРАТ ЯНОВІЧ
ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

— 3 —

На нашым кантыненце ступенькі цывілізаванасці і добрага жыцця зніжаюцца зверху ўніз ад захаду на ўсход. Мы — бедакі і варвары ў параўнанні з немцамі ці шведамі, але наша пачуццё засмоктанасці і задрыпанасці прападае, калі выберамся ехаць не ў Літву або ў Эстонію, але ў т.зв. Расею. Гэтаму спрыяюць і самі тубыльцы, паўсюдна хворыя польскім комплексам. Хочаш ці не хочаш, зробяць з цябе пана. Не дадуць табе завельмі падкрэсліваць, што і ты беларус, перапыняючы тваю гаворку сваімі роспаведамі пра бабку-дзедка з палякаў. Не робяць гэтага толькі нацыянальна свядомыя і культурныя беларусы, якіх не заўсёды знойдзеш нават сярод служачых у Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Слухаючы гэтае нізкапаклонства, пачынаем з нейкім ваўкавыйным сумам разумець чуткі пра тое, што паўмільённая (паводле перапісу насельніцтва) польская меншасць у Беларускай ССР зараз павялічылася да каля двух мільёнаў чалавек. Кажуць: хто падасца ў палякі, той пабач з савецкім грамадзянствам атрымае дадаткова пашпарт Рэчыпаспалітай Польскай... Псіхалагічна ўніверсальны механізм уцёкаў ад горшага да лепшага; у Польшчы гэтак жа тлумна шукаюць сабе нямецкіх каранёў, каб дастаць у рукі паралельны пашпарт Федэратыўнай Рэспублікі Германіі (карыстаючыся магчымым у Еўропе падвойным подданствам).

Пакуль што як бы спраўджаецца прадбачанне, выказанае амаль стагоддзе назад Раманам Дмоўскім, ідэолагам наважытнага польскага нацыяналізму: Беларусь не абароніць свайго духа, усходняя яе палова зрусее, а заходняя апалячэе. Уся яе бяда ў ейным мужыцтве, а мужык не шанаваў, не шануе і не будзе шанаваць сябе і сваю бацькаўшчыну. Навошта галадранцу годнасць?!

Прыехаў я ў Мінск з пакетам наказаў ад нашага беластоцкага дзеяцтва, каб вязаць ніткі супрацоўніцтва. Мае спробы ўбіцца на аўдыенцыю хаця б да сякога-такога начальства заканчваліся канфузам, што асабіста мяне не надта і здзіўляла (ёсць жа вопыт з папярэдніх гадоў, і не маладзенькі я ж). Мінскія ці гарадзенскія варацілы адзін аднаго вартыя, у іхным рэагаванні нешта з каланіяльнай адміністрацыі. Ім у галаве не інтарэсы нацыі, якая корміць хлебам іх, але, „упаси, Господь!", каб не падпасці ў нечым пад гнеў метраполіі. Накіраваўся я тады ў Беларускі Народны Фронт „Адраджэньне", —да Зянона Пазьняка. У паслясакральны будынак, званы „чырвоным касцёлам", што поблізу Дома ўраду БССР. А там сумятня, бы ў штаб-кватэры, і, пэўна, не было б мне доступу і туды, калі б не выпадковая дапамога знаёмага мастака Міколы Купавы (дэпутат Грушавы па-славянску забыўся, што паабяцаў мне быць пасрэднікам).

Пазьняк, унук вядомага да вайны заходнебеларускага палітыка, інтэлігент сама меней у трэцім пакаленні, прымае мяне з рэдкай тут натуральнасцю. І хоць бачу яго ўпершыню, гутарка з ім адбываецца лёгка, без стаханачальніцкага рытуалу, і канкрэтна. Ён — не пашпартны беларус, не савецкі ўсёнаплявач. Справа, з якою заявіўся я да яго, і якую, нарэшце, хоць адзін ён у Беларускай ССР выслухае мяне з прыхільным разуменнем, можна напачатак фармуляваць так: у новай эканамічнай і палітычнай сітуацыі ў цяперашняй Польшчы пагражае Беластоцкаму краю цалкавітая гаспадарчая, а затым і нацыянальна-беларуская катастрофа, фінансавы рахунак зніштожыць нам рэшту гаспадарак, наш этнічны арэал пераўтворыцца ў безвясковыя прасторы палёў і лясоў.

(Працяг будзе)

СМАГА

Дзень стаяў вельмі гарачы. Я і інж. Б.Ф. Рудкоўскін ледзь валаклі ногі. Вусны нашы здранцвелі ад смагі. Мы вярталіся са старога гравійнага кар'ера, што размясціўся на ўсходняй ускраіне Белавежскай пальны. Там інжынер абмераў вялікі валун, каб унесці яго ў спісак помнікаў прыроды.

— Ведаеш, Пятрусь, — прахрыпеў у нейкі момант Б. Рудкоўскін, — найгоршая смерць — гэта смерць з-за недахопу вады. Арганізм твой гарыць тады агнём, пячэ...

— Зараз дойдзем да крамы, купім некалькі бутэлек напітку, — пачаў я суцяшаць інжынера.

— Не, ты мяне не зразумеў, — супакоіў Рудкоўскін, — я сёння не думаю паміраць ад смагі. Успомніўся мне толькі адзін эпізод з вайны. Уяві сабе, Пятрусь, спякотныя дні на бязводным украінскім стэпе. Якія мукі мусіць пераносіць чалавек, калі адзіная крыніца ў ваколіцы знаходзіцца пад бесперапынным абстрэлам. Не маглі напіцца ні людзі з нашага атрада, ні з варожага. Сітуацыя здавалася бязвыхаднай. Дык, чалавек прыперты да сцяны, пачынае бараніцца. Камандзіры нашай тапаграфічнай разведкі рашылі наладзіць перагаворы з ворагам наконт супольнага доступу да крыніцы. Трое найбольш смелых салдат узялі белы сцяжок і накіраваліся ў бок варожых пазіцый. Усе мы трывалі ў напружанні. Застрэляць іх ці не? Перастрэлка спынілася. На спатканне нашым парламенцёрам выйшлі без зброі тры немцы. Гутарка была кароткая: „Вы салдаты і мы салдаты. Церпім аднолькава без вады. Давайце і вы, і мы будзем браць ваду без забівання адзін другога". Дагавор быў заключаны, і ўсе мы пачалі карыстацца крыніцай.

Рудкоўскін задумаўся. Выразна было відаць, што гэты эпізод добра ўрэзаўся яму ў памяць. Неўзабаве сядзелі мы ўжо перад крамай і раскашаваліся ліманадам.

Цяпер, калі мяне мучыць смага, міжвольна насоўваецца думка пра Рудкоўскіна, украінскі стэп і крыніцу ў ім.

Пётр Байко

Аб згуртаванні беларусістаў

19 чэрвеня на міжнароднай скарынаўскай канферэнцыі ў Варшаве быў створаны арганізацыйны камітэт Міжнароднага згуртавання беларусістаў. Ягоны склад „Ніва“ падала да ведама два тыдні таму. Сёння прапануем увазе чытачоў выказванні сяброў аргкамітэта наконт намераў і спадзяванняў, што тычацца будучыні Згуртавання. З увагі на сціпласць месца ў газеце, разгорнутыя выказванні падаем у значным скарачэнні.

Адам Мальдзіс (Мінск):

Ідэя міжнароднага згуртавання беларусістаў даўно насілася ў паветры, але яшчэ гадоў пяць таму ажыццявіць яе было немагчыма... Мы ўдзячныя польскім вучоным-беларусістам, якія арганізавалі скарынаўскую канферэнцыю і якія, фактычна, з'яўляюцца ініцыятарамі Згуртавання. Але, безумоўна, мы таксама разумеем, што цэнтрам гэтага згуртавання павінен быць Мінск. Устаноўчы з'езд павінен адбыцца ў Мінску, у наступным годзе. Гэта можа адбыцца летам, калі, як спадзяюся, запрацуе першая летняя школа беларускай філалогіі, або пад канец года, калі будзем адзначаць 100-годдзе з дня нараджэння Максіма Багдановіча... Галоўная мэта Міжнароднага згуртавання беларусістаў — каардынацыя навуковай дзейнасці беларусістаў у свеце, стварэнне банка інфармацыі па гісторыі беларускай культуры. Каб не дубляваць сябе ў навуковай працы, як гэта часта яшчэ здараецца. Другая мэта — развіццё беларусазнаўства як такога. Выяўленне архіўных матэрыялаў па гісторыі Беларусі, якія знаходзяцца па-за яе межамі. Выданне помнікаў нашай культурнай спадчыны. Справа спонсарства Згуртавання — гэта, у першую чаргу, справа нашай дзяржавы, нашага ўрада. Я аптымістычна гляджу на справу стварэння навукова-асветнага цэнтра беларускай культуры імя Ф. Скарыны. Калі створыцца такая ўстанова, яна, несумненна, будзе атрымліваць асігнаванні ад дзяржавы... Але мы разлічваем таксама і на замежнае спонсарства.

Аляксандр Баршчэўскі (Варшава):

Мы выразна спазніліся са стварэннем Згуртавання. Месяцаў некалькі назад сваю асацыяцыю стварылі ўкраіністы. Яны адразу прынялі статут і праграму асацыяцыі. На жаль, так яно не сталася ў нашым выпадку. Мы намагаліся падрыхтаваць праекты статута і праграмы і дзеля гэтага скантакталіся з Мінскам, бо вядома, што сядзіба Згуртавання павінна знаходзіцца там. На маё здзіўленне, савецкія нашыя сябры замест праектау статута і праграмы прывезлі з сабою праект пісьма-просьбы да савецкага беларускага ўрада, у якім ад імя ўдзельнікаў канферэнцыі чалабітна просіцца дазволу стварыць згуртаванне беларусістаў. Пытанне тут пастаўлена як бы на галаве... Вынікае з гэтага, што Згуртаванне мае быць яшчэ адной агендай савецкага ўрада. Я лічу, што яно павінна мець незалежны, апалітычны характар супольнасці вучоных-беларусістаў з усяго свету... У гэтым жа пісьме выказваецца думка, каб далучыць МЗБ да таварыства „Бацькаўшчына“, што зараз ствараецца на Беларусі для лучнасці з суайчыннікамі за мяжою. Адно з другім не надта ладзіцца, паколькі МЗБ — гэта арганізацыя, якая прагрaмна павінна аб'ядноўваць беларусістаў усіх нацыянальнасцяў — і немцаў, і англічан, і амерыканцаў, а не толькі вучоных беларускага паходжання... Перспектыва Згуртавання, як лічу, добрая, хоць справа зацягнецца яшчэ прынамсі на год, а магчыма, і на даўжэй... І будзе яна вырашацца, як адчуваю, людзьмі, што непасрэдна не звязаны з навуковай працаю... Савецкі беларускі ўрад павінен зразумець той просты факт, што чым больш будзе беларусістаў на свеце (у тым ліку і сяброў МЗБ), тым большая будзе карысць для Беларусі, для яе славы. А гэтак будзе тады, калі ў структуры Згуртавання, у яго праграме будзе як найменш палітычных момантаў. У іншым выпадку арганізацыя зачахне, людзі не падключацца да яе... Склад сяброў МЗБ павінен быць як найболей плюралістычны, вольны ад палітычных момантаў, я б сказаў — універсальны...

Леў Шакун (Мінск):

Тое, што адбылося ў Варшаве, павінна было адбыцца намнога раней, і то на тэрыторыі Беларусі... Што казаць, ініцыятыву польскага асяроддзя беларусістаў мы ў Беларусі ўспрынялі з энтузіязмам. Гэта, у пэўнай ступені, заканамерна. Бо тут беларусістыка развіваецца вельмі плённа... Мы, як лічу, не павінны палохацца ці бянтэжыцца ад таго, што аргкамітэт Згуртавання ўзнік тут, у Варшаве... Калі мы абмяркоўвалі пытанне аб статуце, то прыйшлі да высновы, што Згуртаванне павінна быць арганізацыяй самастойнай навуковай асацыяцыяй, незалежнай ад палітычных фактараў, у тым ліку і ад таварыства „Бацькаўшчына“, якое па-сутнасці не будзе навуковай установай, а установай, прызначанай для вядзення шырэйшай работы з беларусамі на свеце... Так, пагаджаюся з вамі, урад Беларусі павінен падтрымаць Згуртаванне матэрыяльна...

Запісалі
**Юрка Ляшчынскі
і Ян Максімюк**

ЮРКОЎСКІ-ПАН ПУШЧЫ

Васік стаў браканьерам! Занадта многа бачыць, замнога ходзіць па лесе. Аднолькава небяспечны і Васікаў сябар, якому раней здавалася, што Юркоўскі — гэта добры „наш хлопец“, знакаміты ляснічы, справядлівы чалавек і кампан да задушэўных размоў і чаркі.

— Такі ён добры, а калі нешта не так — пішы прапала! Не купіш у „пана пушчы“ ні сука, ні галінкі ветралому. Падляснічы — сэнсоўны чалавек, а гэты... Каб ано яго толькі паілі. У В. усё толькі мок і мок у тых С. У нас таксама бываў, але ніколі, каб мы што паставілі, бо і няма з чаго. А пояць яго тыя, у каго самагонка. Бо каб цяпер паіць каго штодзённа купнай гарэлкай, то пойдзеш з торбамі.

— Ці доўга ён ляснічы? Адразу, як з арміі прыйшоў. Цяпер яму трыццаць адзін.

— Шкада толькі яго бабы. Добрая яго Тамарка, дальбог. Усе яе шкадуюць. І яго шкада. Змарнуецца. Як яго пашкадаваць? Трэба, ведаеш, каб змяніў месца працы. Бо тут усюды то кум, то сват, то калега, то дзядзька, то яшчэ хто... І тут ён — герой!

— Што ні гавары, ён добры хлопец, але там, дзе п'юць і дзе даюць піць. Няма на яго моцных; няма чаго яго зачапаць.

— Дзядзька яго велька шышка ў Дырэкцыі лясоў, няма на Юркоўскага моцных. І калісь так бывала, што ляснічы быў богам у лесе і дзяліў лес, як хацеў...

— Але ўжо не тыя часы, каб на такіх сілы не было! Лес — гэта багацце! І не на адно пакаленне, каб якісь дзяцюк, ледзь адросшы ад зямлі, даваў яму каюк.

— Трэба, каб хтосьці гэтым заняўся. Свае яго не навучылі, хай чужыя навучаць! Культуры, можа, навучылі б... Знаў бы, што то людзі, бо ён ніколі з імі не лічыцца. Калісь так было: кепскі ляснічы — то перамяшчаюць яго ў іншае месца.

— Так і было: „перамяшчаюць“. А выкінуць такога! Бацька мае гаспадарку, няхай Юркоўскі спрабуе і такога хлеба! Трактар мае, таксоўку, багажоўку якуюсь. Ніхто нікому багацця не шкадуе, але каб яно справядліва было зароблена.

— А што людзі скажуць на яго? Ніц не скажуць, бо ўсе людзі ў яго ў руках. Ён дрэвы прадае, усе купляюць, бо і будуюцца, і ў печах паляць. Хто што можа на яго сказаць? Я сама падпісалася на яго як кандыдата на раднага. Але ж гэта чалавек сапсаваны зусім, нават для жонкі. Толькі плача яна, пакутніца; як яна можа вытрываць?! А людзі скажуць на яго? Баяцца, бо... не пусціць у лес, ён жа як яго ўласны. Дзядзька яго ў адміністрацыі „Лясоў паньствовых“, то ж важны пан.

— А ў бацькі нармальны ўжо тартак на панадворку. А ў яго — ідзі, пабач, што ёсць: і лісаў, і рогаў, і ўсяго на свеце. Палюе, мае правы...

— Стаялі куры ў Анцуткі ў курніку на панадворку. То яны, гэтыя паляўнічыя, бабах па курыцах! Пабілі праз шыбу!

— А ці ж за сваё пакупляў машыны, трактар? Усё за хабары. Едуць сюды і з Падляшша, і з усюль. Пан пушчы, проста.

— Васік колькі разоў за ім ездзіў, каб купіць дрэва. Едзе роварам, шукае — і дахаты, і ў краму, і па лесе. Але дзе ж яго знойдзеш? Пасля хтосьці Васіку падказаў, што Юркоўскі — у С. Прыехаў Васік з Толікам дахаты, маўчаць. Пытаю іх, чаго так глядзяць, быццам іх хто пабіў. Ці не знайшлі Юркоўскага? „Не, знайшлі, але яшчэ горш.“ Што горш? Думаю: можа, пры чужой бабе знайшлі, бо ён гэтак любіць. Знайшлі Юркоўскага каля крамы ў С., п'янага ў трупа, з трактарам. Кажуць ім людзі: „Адвядзіце трактар з ляснічым на панадворак Юркоўскіх. Шкада чалавека, яшчэ заб'ецца“. Вязуць яго хлопцы, а ён як не сарвецца: „Вон з майго трактара, злодзей! Лес красці надумаў! А ты, клусоўнік, халера цябе носіць па пушчы, прыкідваешся толькі, што мераеш ваду ў даследчых калодзежыках, а б'еш дзічыну! Вон!“ Васік так знерваваўся, што хацеў ударыць ляснічага, але чаго біць п'янага! Вылезлі з трактара. Добра, што Юркоўскі не даў рады ехаць далей сам, а то разбіўся б.

— Купіў чалавек дрэва легальна, заплаціў, а такі п'янюга са словам не лічыцца, абражае людзей!

— Васік мерае ўзровень вады ў калодзежыках для Інстытута даследаў лясніцтва ў Варшаве. Рабіў гэта і ляснічы. Грошы браў, ды не мераў, а да таго запусціў калодзежыкі і не пасылаў вынікі памераў. Дык і яго частку пушчы перадалі Васіку. Знайшоў хлопец непадалёк ад падлеснічоўкі забітага козліка са зрэзанымі рожкамі. Зайшоў сказаць аб гэтым ляснічаму. Дадаў: „Калі хто страляе, няхай хоць закапае падла“. Пэўна, той, што страляў, яшчэ не паспеў мяса забраць. Вось і сам

Ён ні п'яны — то яго ніхто не зачэпіць, ці ўбачыць, што робіць — ніхто нікому нічога не скажа, бо тут ён велькі пан. А калі б знайшоўся паміж чужымі людзьмі, то хадзіў бы паціхеньку, культурна. А то прыйдзе ў краму — дубальтоўка праз плячо. Людзі звяртаюць увагу: „Ты не корпайся пры ружжы, тут жа людзі, яшчэ каго падстрэліш“. А ён жартуе: „Маю шрот, калі хто будзе мне перашкаджаць, падстрэлю, як зайца!“ А так страляе толькі безбаронных светларогіх ранніх аленікаў.

— А дрэва на яго панадворку, вой! Не раз бачыла, як везлі, калі ягады збірала. Бацька што, можа купляў?

— Шкада, малады чалавек, марнуе сваё здароўе. А маці плача. Ну, яму між сваімі людзьмі добра. Яго тут, быццам, і шануюць. Але якая гэта пашана — паіць чалавека і да смерці яго даводзіць? З маладых год на вантробу хварэе, а цяпер якая яна ў яго? Калі, як не цяпер, жыццё яму не ратаваць? Хто яму паможа? Жонка не мае голасу. Добрае дзіця, сіроцкае, такая мілая, і тых дзетак гадуе... Нічога ж яна на яго не скажа! Гаварыла, дык ён казаў: „Я што хачу, тое і раблю. А не — то да іншае бабы пайду...“ Ну, гэта іхняя справа. Але шкада, хай бы гадаваў сваіх дзетак. А то здароўе і жыццё прап'е. Малады такі!

— Каб дзесь яго ў іншыя людзі, то, можа, быў бы інакшы. Можа, не піў бы столькі, не быў бы такі нахабны. Вядома, на сваім сметніку і курыца гаспадыня.

— Трэба ратунку якогась. Для яго ўласнага дабра. Нам што? Толькі хочам, каб нас урáднікі па-чалавечы трактавалі. Тут павінен стаяць на пасадзе чалавек адказны, за якім не трэба бегаць, шукаць, а потым знаходзіць п'янага. Якія могуць быць рашэнні непрытомнага чалавека? Згіне ён, калі нічога не зробіць. А павінен жа дбаць аб працу, цяпер беспрацоўных многа.

— А да рады яго выбралі! Я сама дала свой голас. Думала: чалавек наш, у радзе патрэбны. А ён — за водку...

— Не трэба было галасаваць.

— Але на тое ляснічы і ёсць, каб пушчу пільнаваў. А гэты пажар на ўрочышчы, то што? Кралі людзі, рэзалі, а пасля пні падпалілі. Згасілі, а праз два дні зноў загарэлася. Найбольш тудэма лесу цягнулі, за Малюшкаю. І ніхто не бачыць, не чуе. А там найхарошчыя ягады калісь былі.

Запісаў **Лукаш Баравіцкі**

У СКАРЫНІНСКУЮ ГАДАВІНУ

(Працяг са стар. 1)

версітэта ў Мінску, *„Мовазнаўчасць Ф. Скарыны ў асвятленні сучаснай навукі“*.

6. Праф. **Мечыслаў Басай** (Варшава), *„Уплыў чэшскай мовы ў перакладах Ф. Скарыны“*.

7. Праф. **Тадэвуш Левашкевіч** (Познанскі універсітэт), *„Праблемы мовы Біблii Скарыны з пункту гледжання тэорыі моўных кантактаў“*.

8. Д-р **Антон Мірановіч** (Філіял ВУ ў Беластоку), *„Выкарыстанне выданняў Ф. Скарыны ў Заблудаўскай друкарні“*.

9. Доктар філ. навук **Адам Мальдзіс**, загадчык сектара дакастрычніцкай літаратуры Інстытута літаратуры АН БССР, *„Францішак Скарына: Узаемадзеянне з польскай культурай“*.

10. Праф. **Томас Бэрд** (ЗША), *„Скарыніяна на старонках часопіса „Летапісы“*.

11. Канд. гіст. навук **Аляксей Каўка**, Інстытут сусветнай літаратуры імя М. Горкага ў Маскве, *„Праблема вывучэння этнічнай самасвядомасці Ф. Скарыны“*.

12. Канд. мед. навук **Сяргей Кузняцоў**, старшы навуковы супрацоўнік Латышскай медыцынскай акадэміі, *„Беларуская народная медыцына часоў Скарыны, яе мова ды спадчына“*.

У другі дзень Канферэнцыі старшынствавалі А. Каўка і В. Белаказовіч. З дакладамі выступілі:

1. Праф. **Уладзімір Анічэнка**, загадчык Кафедры беларускай мовы Гомельскага універсітэта імя Ф. Скарыны, *„Далёкія і блізкія галасы пра вялікага сына беларускага народа“*.

2. Праф. **Васіль Белаказовіч** (Варшава), *„Францішак Скарына ў інтэрпрэтацыі Мікалая Янчука“*.

3. Д-р філ. навук **Генадзь Цыхун**, загадчык Аддзела Інстытута мовазнаўства АН БССР, *„Паўднёваславянскі кампанент у мове Скарыны“*.

4. Канд. філ. навук **Уладзімір Казбярук**, навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры АН БССР, *„Спрэчкі вакол імені беларускага першадрукара“*.

5. Канд. філ. навук **Мікалай Нікалаеў**, загадчык аддзела Публічнай бібліятэкі імя М. Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе, *„Беларускія кнігапісцы — сучаснікі Ф. Скарыны“*.

6. Дац. **Ян Чыквін**, д-р **Люба Раманюк** (Варшаўскі універсітэт), *„Скарынінская тэматыка ў падручніках да навучання беларускай мовы ў Польшчы“*.

7. Праф. **Карл Гутшмідт**, загадчык Аддзела славістыкі Універсітэта імя Гумбольдта ў Берліне, *„Мова Ф. Скарыны — доказ яго беларускага паходжання“*.

8. Праф. **Іван Буюклієў** (Балгарыя), *„Значэнне Скарыны для паўднёва-славянскіх народаў“*.

У дыскусіі выступілі: канд. філ. навук **Румяна Эфцімава** (Балгарыя), якая гаварыла (на беларускай мове) аб шляхах набліжэння Ф. Скарыны да славянскіх народаў. Праф. **Станіслаў Александровіч** (УМК Торунь) сканцэнтраваў увагу на картаграфіі эпохі Скарыны. Чэслаў **Сенюх**, перакладчык беларускай мастацкай літаратуры на польскую мову, сцвердзіў, што адраджэнская дзейнасць Ф. Скарыны павінна спрыяць поўнаму нацыянальнаму адраджэнню беларускага народа.

У трэці дзень канферэнцыі замежныя госці, а таксама ўдзельнікі канферэнцыі з Польшчы сустрэліся з моладдзю Бельскага беларускага ліцэя ў зале Бельскага беларускага дома культуры.

Пасля поўдня госці наведалі Гайнаўскі ліцэй, пабудову Беларускага музея і сабор св. Тройцы ў Гайнаўцы.

Пасля трох працавітых і надзвычай спакотных дзён удзельнікі Міжнароднай навуковай Скарынінскай канферэнцыі пазбываліся стомы пад векавымі дубамі Старой Белавежы.

Віктар Швед

Фота Я. Максімюка

Удзельнікі канферэнцыі ў Белавежскай пушчы.

ДА СТАГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ КАЗІМІРА СВАЯКА

ПОЛЬСКА-БЕЛАСТОЦКІ ПЕРЫЯД

(Паводле дзённіка „Дзея маёй мыслі, сэрца і волі“)

— 2 —

У 26 нумары „Нівы“ я наблізіў чытачам постаць вядомага беларускага ксяндза, паэта-рамантыка Казіміра Сваяка (1890—1926), стагоддзе з дня нараджэння якога святкуем у гэтым годзе. Зараз прапаную фрагменты дзённіка паэта „Дзея маёй мыслі, сэрца і волі“ (Вільня, 1932), якія непасрэдна звязаны з жыццём і дзейнасцю аўтара „Маёй ліры“ (Вільня, 1924) на Беласточчыне і наогул у Польшчы. Ю.Т.

VI. У Закапаным. Пачатак вайны. Канец дыяканату. (1912—1915).

Снежань - 1912 — Закапанае. Час сходзе быстра. Сілаў прыбывае. Таварыства тым добрае, што скора зменнае: адны выязджаюць, другія наязджаюць. Тыпы цікаўныя людзей. Поле для абсервацыі характараў добрае.

Зацікавілі мяне законы, каторых у нас не асталося пад гаспадаркай расейскай ані духу. Бліжэй пазнаў я рэгулу законнікаў Марыянаў, добрай славы ў нас, хоць няшырокай. Гісторыя іх чыстая, канстытуцыі простыя, хоць суровыя. Да іх загарэлася найсільней мая сімпатыя. Чаму? Ня ведаю. Можа гэта па тэй прычыне, што ўжо гэты закон належыць да гісторыі — а рэгула магла б быць дастасаванай і да нашых часоў, каб нашліся такія людзі.

Май - 1913. Еду дамоўкі з запасам аднаўленых сіл. Пакідаю харошы куточак свету, багаты ў пышныя повіды. Не забудуся ніколі даліны Касцяліскай, куды ездзіў у таварыстве двух ксяндзоў. Была цудоўная ноч. Месяц усплываў на небе і штохвіліну хаваў свой твар між блядавых хмаркаў, як воўна. Пры гэтай частай змене святла штораз мяняліся повіды, даючы жыўную страву для выабражэння. Цудны булькот ручайкоў, дзіўныя контуры скальных абрываў, тайнічныя шэпты „смрэкаў“ (елкаў, — Ю.Т.) — усё гэта складала абраз, поўны спакою і маестату ночы, — Кракава я не бяруся апісаць. Што ў ім найбольш мяне кранула — гэта той дух прошласці, што выглядае да цябе з кожнага мейсца.

Жнівень - 1913. Ад даўнага часу чую да цябе, маці Беларусь, асаблівую прывязанасць — і болей чым прывязанасць: надта гэта адчуцце глыбока зарылася ў сэрцы — пэўна гэта міласць, каханне з сэрца. Люблю я цябе і сільна люблю. Аб'ехаў я нямала ўжо свету, шукаючы красы і праўды, а найбольш бачу тэй і другой у сваім родным краі, у сваёй мілай зямельцы. Стройны горы і даліны ў Татрах, прыемны малюнкі ў зямлі Кракаўскай, а ўсё ж цуднейшы наш бор вяльможны, пякнейшыя роўні і гаі нашы: страйнейшыя, бо гаворыць проста да душы тваёй, а мова іх пранікае цябе цэлага, лечыць раны сэрца тваёго. О, хараство тут непісанае, бо роднае, простае, як душа русьняка. Ты, браце беларусе, выдаешся мне лепшым ад другіх народаў. Ты пакрыўджаны і нешчаслівы, пакінены праз многа сваіх родных сыноў і дочкаў, аддадзены на здзек чужынцаў — і то здаўна — ты бедны, гаротны. І тут пэўна ляжыць прычына, чаму ты так блізкі сэрцу і душы маёй. Цябе не сказіў фальш, не ляжыць на тваіх плячах крыўда чужая: сваю толькі ўрэзалася крывава на іх і хіліць цябе да зямлі. Праўда і шчырасць жыве яшчэ ў душы тваёй — недарма ж называюць цябе „простым“, даючы спазнаць, што другія народы здаўна ўжо скрыліся. Пазнай толькі добра, хто ты, гарніся да прасветы, а станеш сільным: а гэта сіла дасць волю духу твайму, так цяжка загнанаму і пакрыўджанаму...

Не хачу я пакінуць цябе, маці Беларусь, хоць хутка мус скажа ізноў развітацца з табой. Хачу служыць табе, хачу аддаць сябе для дабра душы тваёй. А яна — душа твая — чакае ахвяраў. Патрэбны ахвяры, калі мае прыйсці выбаўленне. Я не пайду шырокім разгонам людскога рахунку. Я хачу толькі служыць тваім духоўным патрэбам, беларусе. А яны awграмадны. Сапраўды сказаць трэба: „Жніво вялізнае, а працаўнікоў мала“. Божа, дай мне зразумець і ўпэўніцца, якой жадаеш ад мяне службы. Аддаючыся найбліжэйшым братом маім, я хачу споўніць Волю Тваю, шукаць праўды і нясці знайдзеную другім.

13 - VIII. Сягоння слухаючы звон наш цудны касцельны, раблю пробу аддаць уражанне віршам. Па-польску пішуць усе. Беларус — сірата: смяюцца з яго мовы. Я люблю бедных, апушчаных... Буду пісаць *па-беларуску*. Мова беларуская ёсць гладкай і згучнай: можа служыць і да паэзіі (але сам сябе я да паэтаў залічыць ня важуся). Пастараюся выгладзіць стыль свой беларускі. Згодзіцца ў будучыні.

20 - IX. Да маці над магілкай! Не гаруй ты, маці, і не забівайся, калі дзіцятка роднае, дарагонькае, як краску без пары звянутую, кладзеш у магілку!... Ах, праўда — цяжка разлучыцца з каханнем тым, што грудзямі ўскарміла, слязамі абмыла, сэрцам служыла. Смутак нязмерны шчэміць яго. Але ж ты, маці — хрысціянка! Дзе вера твая і спадзея жыцця вечнага? Ці ж тут у магілцы пясковай канец усяму? Не, не! Там у свеце вышэйшым, дзе слёзы гінуць, дзе радасць бяз меры, — убачыш сваё дзіця, калі заслужыць тэй ласкі захочаш. Уцяміш ясна, што дарма забівалася над яго магілкай; здзівішся, што не разумела шчасця, скрытага ў маладой, на пачатку, або ў квеце веку, смерці...

6 - XI. Скуль бярэцца гэта нізкая пагарда да нашай роднай мовы? Ці сапраўды яна ня будзе здатнай да выражэння праў-

МУЗЫКАНТЫ СЯРОД РУІН

Роўна год назад, блукаючы па самым оруэлаўскім з усіх гарадоў на свеце, па Мінску, я сустрэў Сяржука, Фелікса і Славу — палову рок-гурта „Уліс". Пра іх я чуў раней, ад Вітаўта Мартыненкі — першага міфолага беларускай рок-музыкі. Мы пілі каву, гутарылі аб музыцы і аб навакольных пейзажах. Фелікс чытаў свае тэксты з пакрэмзаных лісткоў паперы — асколкі слоўнай руды з залежаў нежаданай мовы. Хлопцы былі музыкантамі, стваралі музыку для свайго альбома, мінскае неба патыхала мёртвай спякотай або адрыгвала скіслым дажджом. Усё іншае было немагчымае.

ФЕЛІКС: „Уліс" — гэта назва таго, што існуе ўжо доўгі час, і сутнасць яго не змяняецца. Гэта тое, што прайшло праз вякі, праз многія народы. Гэта дух, прысутны ў нашым гурце, Адысей-Уліс, ён уваходзіць на сцэну і прабывае разам з намі. Ён — гэта мы.

Увосень хлопцы з'ездзілі ў Ольштын, запісалі дзевяць нумароў, якія склалі альбом „Чужаніца". Адна студыйная стужка з запісам засталася ў Беластоку. У Беластоку я пазнаёміўся з другой паловай „Уліса" — Валерам, Андрэем і Кірылам. І з „Чужаніцай".

СЯРЖУК: „Уліс" — гэта асноўная справа ў маім жыцці. Гэта тое, у што я імкнуся ўкладваць сваю моц, сваю душу. „Уліс" — гэта маё ўсведамленне сусветнай культуры ў культуры беларускай.

Стужку час ад часу круцілі ў беларускай радыёперадачы, БАСаўцы хатнім спосабам наладзілі выпуск касет з „Чужаніцай". На студэнцкіх сустрэчах пасля абавязковага рэпертуару Сокалава-Воюша і Камоцкага раптам загучалі словы і музыка „Уліса". Хаця імітаваць гітару Славы і голас Андрэя наўрад ці каму ўдасца, то ўсё ж такі трэба прызнацца, што Эля Б. і Алінка Б. дасягнулі нечага накшталт выканаўчага поспеху. Абедзве яны, як здаецца, з Бельска.

СЛАВА: „Уліс" — гэта вечны вандроўнік, сімвал спазнання свету і сябе ў гэтым свеце. „Уліс" — гэта маё жыццё.

Выступу „Уліса" ў Беластоку чакалі з нескрываным напружаннем і хваляваннем. Хваляваннем за рэакцыю публікі, якой упершыню даводзілася слухаць беларускі рок. І хваляваннем за той сатканы з самых лепшых спадзяванняў імідж гурта, які павінен быў замацавацца на сцэне. А калі не? Калі выпеставаная ў студыі інструментальная празрыстасць аберняцца ў электрычны звяг?

ВАЛЕРА: „Уліс" — гэта цяжкая вандроўка па моры жыцця.

Недзе гадзіны чатыры круціўся ўвесь гэты балаган, што называўся „І Фестывалем беларускай песні", пакуль не выдыхаўся. Змяркалася, калі са сцэны драпежным рок-энд-ролам сыпнула „Мроя". „Мроя" была нечаканасцю, паколькі ніхто з Беласточчыны раней не чуў, што яны іграюць. „Мроя" была прыемнай нечаканасцю. Гурт, што трэба. „Уліс" пачаў з „Уліса" Джэймса Джойса. Фелікс зачытаў кавалак тэксту, калі хлопцы падключаліся да апаратуры. Міні-выступ адкрыла „Краіна ў кратах". Напружанне адступілася з першага нумару. Усё ідзе, як не трэба лепш. Пры песенцы пра Міхаэля Руста грамада самых заўзятых рок-фанаў абступіла сцэну. Песню пра імперыю, якая знікае, яны спявалі разам з Андрэем. І потым хіт „Уліса" — „Пляц Францыска". Чыста (празрыста!) гучала гітара Славы, выразна адцененая зладжанай працай перкусістаў Кірыла і Валеры. І Сяржук утрая расцягнуў сваю басавую партыю („адзіная мая сольная партыя ў цэлым альбоме, на жаль"). Хлопцы хацелі гэтым закончыць, але аглушальны віск эратычна-вільготных дзяўчат запатрабаваў „Чужаніцу". Таго, што ўключае, паліць, глядзіць і чытае тое несавецкае. І быў „Чужаніца". Сам сабе брат.

КІРЫЛ: „Уліс" — гэта мара.

Беларускі рок стаў магчымым дзякуючы беларускаму адраджэнню. І сам ён — адзін з носьбітаў таго адраджэння. Тут, сапраўды, існуе зваротная сувязь.

Музыка „Уліса" — духоўны пошук, падарожжа ў сваю існасць, беларускую. Спараджае яе крах кашмарнага свету, у якім на абломках імперыі звягае шакал і скігоча плюгавая птушка цемры. Хлопцы з „Уліса" — музыканты сярод руін.

Ян Максімюк

ды вышэйшага парадку, як гэта было калісьці?! Ніколі! Я веру ў духоўную творчасць беларуса. Ён сваю мову агладзіць і лік слоў звялічыць. Ад змены такой веры маёй я буду бараніцца як змога. Сумлівасць і маладушнасць — набок!...

7 - XI. Вось я не такі хварлівы, як думаў... Я ня ўмру яшчэ. Хоць, узяўшы на розум, ня ведаю, ці гэта будзе лепей. Мо' быў бы шчаслівейшым на тым свеце. Павіннасць духоўных цяжкая. Слабасць мая аграмадная, лянівасць дужая. Мыслі гэтыя трывожаць мяне... Пакіну іх. Пацеха мая адзіная — гэта Бог. Мэта ясная, а помач ад Яго ласкі — пэўная.

8 - XI. Ня рань свайго трывожнага сэрца: ня бойся нікога.

Усё прамінае — усё, апроч Бога...

Еду ізноў заграніцу.

Закапанае — 29-XI-1913. Стан здароўя, паводле слоў дохтара, слабы. Але пэўна мыліцца эскуляп. Я чую ў сабе дужа-многа сілы жыццёвай.

Трохі марозіць. Учора быў снег. Санная дарога пышная. У ночы зоркі іскрацца і паляцца на небе пад музыку ручайкоў горных і шум хвойкаў. „Гасцей" многа незнаёмых. Кожнага псыхолёгія цікаўная. Трэба спазнаць.

2 - XII. Атрымаў ліст аднэй пабожнай законніцы. Намаўляе мяне да жыцця законнага. Усё мяне кліча да жыцця ахвярнага і цярплівага. Што ж! — Я на ўсё гатоў. Толькі цяпер я — чэрап разбіты, нікому нявартвы. Яшчэ ня прыйшла гадзіна мая, а мо' і зусім ня прыйдзе.

3 - XII. Дзень прайшоў бяз творчасці духовай: мыслі дрэмяць, сэрца зімнае...

Жнівень - 1914. Разгарэлася вайна вялізарная... Мой Божа! Гэта рэч так сумная і так праціўная маёй натуры, што лепей аб ёй зусім ня пісаць. Мусіць адбыцца якісь пераварот у свеце. А кожны святовы пераварот каштуе мільёны людзей. Як гэта сумна, што чалавек, істота разумная, ня можа змагчы найвялікшага зла на свеце — вайны. Бяссільны ён тут, а лепей скажам *подлы.* Жыццё людскае ёсць найцаннейшым дарам божым. Да жыцця, як пэўнай формы быту — кіруюцца ўсе творы. Мусім шанаваць жыццё нават малога жучка, бо права да яго згубы мы ня маем. Адабраць жыццё чалавеку гэта праступак, каторы толькі Бог помсціць можа дастойна. Вайна ёсць згуртаваннем усіх праступкаў. Яна ёсць ганьбай чалавечнасці. Яна матка ўсялякай нядолі. Няма нічога на свеце так паніжаючага чалавека, як вайна. Роўнай пагібелі, што нясе яна людскасці, не знаходзім у звяроў. Бог дапушчае такое зло на свет, каб зніжыць пыху людскую. Ня Бог прычына вайны — злосць людская, завісць і пыха. Што Бог дазволіў, каб кроў лілася, — ня дзіва. Вольнай волі чалавека Ён не касуе. А між людской злосці і ненавісці патрапіць аказаць сваю найвышэйшую ўладу і справядлівасць...

5 - V - 1915. — *„Ой цяжка, цяжка: не сярмяжка цяжка, але доля цяжка".* Канчаю ўжо час свайго дыяканату трыгадовага, а сумнасць цяжкая залягае трывожнае сэрца маё. Сумнасць тая, што родзіць цярпенне — глыбокае, крыжавое. Гнаны зманнасцяй свету і людской спадзеі, я думаў найсці пацеху і шчасце ў рэлігіі і аддаўся Богу без раздзелу. Я чуў іскру божую ў сабе да засеву на ніве людской — праўды божай. Але баяўся чапіць гэты скарб свой, ведаючы, што калі аддацца ксяндзоўству, то трэба гэта зрабіць усёй істотай сваёй: з крывавай ахвярай самога сябе. Верыў я, што гэта мог бы зрабіць, бо ласка Божая для мяне была падана, гатова. І быў момант, калі я гэта зрабіў, залажыўшы сабе вечны ідэал — враз цярпенне.

Мой Божа, ці я ўстаю цвёрдай ступнёй на выбранай дарозе? Ах, ніколі не адбяры ад мяне гэтай надзеі, бо згіну! Дай мне цярпенне, хоць бы як мора глыбокае, але і сілу дай знясці і, вытрываць. *Ласка Твая прымус нада мной учыніла* — не пакідай мяне! Я сын таго народу, што найбольш цярпеў, цярпіць і цярпець будзе. Цярпення хачу, але такога, каторае з мяне зрабіла б чалавека стальнога характару. Народ наш вялікі, а лічыцца найменшым. Няхай і я — сын яго — такім буду. Народ наш нешчаслівы, бяз сучаснасці пэўнай, бяз будучыні яснай, але глыбокі ў жыцці сваім ціхім, скрытым, спеўным. Няхай і з маім так будзе жыццём: глыбокасць духа, шырокасць сэрца, агонь мовы і песня, песня тайнічная, бязмерна сумная, хоць *вечнай спадзеяй жывая.*

6 - V. Няма большага суму, як абмануцца ў сіле сваёй. Смутак такі, калі яго не ўмяркуе моц вышэйшая, даходзіць да роспачы. Сумна кончыцца час майго дыяканату, пачынаецца прэсбітэрат маладога ідэалісты. Прызнаюся — чуццё перажытае ў мінуты, калі даведаўся я, што зара буду ксяндзом, было так спакойнае і патольнае, што сапраўды болей яго цаню, чым усё дазнанае ў часах апошніх. Аджыла ў мяне вера ў жывучасць таго голасу, каторы звінеў калісьці ў вушах маіх: „Ідзі за мной!" І болей яшчэ: ня чуў я голасу адпору натуральнага, што мяне хватаў і адцягваў ад ідэі Хрыстовага свяшчэнства, манячы да свету, каторы прымаў мяне і прымае дагэтуль з шырокім усціскам. Але дарэмна! — Яму ня даўся і ня дамся!

7 - V. Трэці дзень рэкалекцыяў. Божа мой, як малым выдаўся я прад тым, чаго вымагае з мяне наш Касцёл святы. Што ж я праз гэтых колькі дзён зраблю, каб стаць на вышыню свайго пазнання? Духа трэба, духа Божага. Ён у адзін момант здольны перарадзіць чалавека, абы толькі той прыгатаваў раллю чыстую. Божа, Божа! Я гатоў на ўсё, бо змерыў цэлую глыбіню сваёй немачы... Бедны я, бедны... Дыяканат мой канчаецца.

(Працяг будзе)

Падрыхтаваў **Юры Трачук**

P.S. З дзённіка паэта вынікае, што ўпершыню на лячэнне ў Закапанэ Казімір Сваяк прыехаў 25 лістапада 1912 г. Па дарозе наведаў ён Варшаву, Чэнстахову і Кракаў. Што датычыць мовы дзённіка, дык у асноўным прытрымліваўся я тут арыгіналу (у арыгінале дзённік надрукаваны беларускай лацінкай) з мінімальным умешваннем у тэкст, набліжаючы яго да сучаснай літаратурнай нормы.

Ю.Т.

ДА 580-й ГАДАВІНЫ ГРУНВАЛЬДСКАЙ БІТВЫ

(Заканчэнне)

Наступнае спатканне, якое было прысвечана вайне з крыжакамі, адбылося роўна праз год у Бярэсці і ўжо ў цалкам іншых абставінах: з месяца мая 1409 г. па ўсёй Жамойці бушавала паўстанне супраць крыжацкаму панаванню і ад паловы жнівеня да пачатку кастрычніка цягнулася вайна з крыжакамі на польскай граніцы. І Ягайла і Вітаўт перадыхнулі толькі тады, калі выпала пароша і пушчанскія нетры заклікалі на паляванне. На берасцейскай сустрэчы яны ўзгаднялі ўжо канчатковыя дэталі паходу.

Калі суцішыліся снежаньскія віхуры ды ўсталяваліся траскучыя маразы, што скавалі багны ды рэкі, у бок Берасцейскае пушчы, як у тыя часы называлі сённяшнюю Белавежу, пачалі кіравацца з усяго Вялікага княства Літоўска-Беларускага харугвы адборных вояў. Разам з імі на адмысловых санях пушкары везлі сотні гарматаў, да іх порах і каменныя кулі, а цесляры цягнулі разнастайны рыштунак для здабывання замкаў і іншых умацаванняў. Кожны воін — і конны, і пешы — меў свайго памочніка, ці як тады гаварылі — парабка, які не адно паслугоўваў яму, але і сцярог зброю і збрую, што вёз на лёгкім вазку ці санках і ні на крок не адступаўся ад воя, бо ніколі невядома ж было, у якую хвіліну ўсё гэта можа спатрэбіцца. Апрача таго, за войскам цягнуліся бясконцыя абозы са зброяй, харчамі, табуны запасных коней, гурты ўбойнай жывёлы ды мноства іншага, без чаго ў вайне нельга абысціся.

Мабыць, не лішне будзе прыгадаць, што перад бітвай абоз, як правіла, згуртоўваўся ў адзінае цэлае іператвараўся ў своеасаблівую рухомую крэпасць, у якую ці ў выпадку паражэння, ці дзеля хвіліннага перадыху адступалі воі, каб перавязаць раны, дазброіцца ці паправіць зброю, папоўніць шарэнгі ды, глытком вады сагнаўшы смагу са спечаных вуснаў, зноў кінуцца ў бітву. У тым жа абозе, намагаючы ўсе сілы, працавалі сотні розных майстроў: збраёўнікаў, кавалёў, сядзельнікаў, цесляроў, калёснікаў, зеляроў і кастаправаў (лячылі параненых і хворых) ды, вядома, пекароў і кухараў

Уся гэтая вялізная маса людзей, жывёлы і абсталявання няспынна усю зіму, сплывала з усіх краёў Старабеларускай дзяржавы — пачаўшы ад Дону і Чорнага мора ды ад Волгі і Днястра — сюды, на скаваныя лёдам прасторы Дзікага Нікару, з якога бярэ пачатак мажное павесма беларускіх рэк і рэчак: Іслач, Рось, Зэльвянка, Жыгулянка, Ясельда, Мухавец, Лясная, Нараўка, Нарва, Калона і колькі яшчэ меншых. Значная частка вояў знікла ў прапасцістых нетрах Берасцейскай пушчы.

Чаму якраз у гэтыя ваколіцы накіраваў Вітаўт збор свае арміі? Папершае, таму што адсюль найзручней было падацца на злучэнне з Ягайлавымі харугвамі з Каралеўства Польскага, а спалучэнне арміі вызначана было ў Чэрвінску на Віслe. Па-другое, наваколле Берасцейскай пушчы было даволі густа заселенае, асабліва яго ўсходняя і паўднёвая часткі, бо туды не даходзілі крыжакі і там быў значны запас харчоў для людзей і пашы для коней. Па-трэцяе, прасторы вакол Бярэсця і Камянца стваралі адпаведныя варункі для тактычных прак-

тыкаванняў з вялікай масай войска, важным „палігонам“ для практыкаванняў была таксама пушча.

Сярод карэнных жыхароў Белавежы яшчэ і сёння бытуе легенда, што перад находам на крыжакоў Вітаўтава армія рыхтавала ў пушчы харчы на паход у Ордэн: упаляваную звярыну апраўляла, саліла ў бочках ды навесну сплаўляла ўніз па Нарве і Віслe ў Чэрвінск. Вядома, немагчыма паверыць легендзе, што ў Берасцейскай пушчы была такая безліч звера, якога хапала не толькі на ўтрыманне аграмаднай арміі, але яшчэ і нарыхтоўку запасаў. Важна ў ёй указанне, што раку Нарву Вітаўтава армада выкарыстала як вельмі выгодны шлях для пераправы ў Чэрвінск артылерыі, розных запасаў і абозу. Магчыма, што частка гэтага аграмаднага забеспячэння, асабліва артылерыя, была сплаўлена Бугам. Наогул жа цяжкасцей у сплаве і па Нарве і па Бугу не было, бо ў веснавое разводдзе яны становяцца надта глыбокімі і шырокімі воднымі шляхамі. Аднак трэба дадаць, што за ўсё сваё адвечнае існаванне гэтыя рэкі ніколі не неслі на сабе такой колькасці людзей, жывёлы і featureрознага абсталявання.

І ўсё ж сплаў адбываўся пад пільнай аховай арміі, якая пераважна ішла паўз правыя берагі, як быццам бы ахінаючы гэты велічны рачны карагод ад нечаканага нападу крыжакоў. Ці было чаго баяцца? На жаль, такая небяспека існавала. Нягледзячы на абачлівасць і засцярожанасць Ягайлы і Вітаўта пра падрыхтоўку да іхнага супольнага паходу, крыжакі былі падрабязна паінфармаваны ды склаўшы рукі не сядзелі. Перш за ўсё намагаліся расколоць саюз Вільні з Кракавам рознымі хітрыкамі, пагрозамі, абяцанкамі, подкупамі. Калі ж тое не давала жаданых вынікаў, яны спрабавалі ўзяць у палон або фізічна ліквідаваць Ягайлу і Вітаўта разам з іхнімі военачальнікамі. Дзеля гэтага ў сакавіку 1410 г. магутны атрад спецыяльнага прызначэння на чале з самім вялікім магістрам Ульрыхам Юнгінгенам здаўна пратораным крыжакамі шляхам падаўся на Гародню. Аднак, не даходзячы да яшчэ закаванай у лёд пераправы цераз Нёман, ён раптам павярнуў на поўдзень і колькі моцы ў конскіх нагах паімчаўся ў кірунку Ваўкавыска. З налёту крыжакі захапілі замак і горад, але ні караля, ні вялікага князя там не знайшлі, відаць, інфармацыя не была дакладная. Раз'юшаныя няўдачай, наперакор сярэднявечнаму міжнароднаму закону не ваяваць і не забіваць у святы, яны, хоць гэта была Вербная нядзеля, выразалі або перавязалі ў нявольнічыя путы большасць насельніцтва горада, зрабавалі ўсё, што толькі далося, рэшту падпалілі. Аднак рабаўнікам не сышло гэтае злачынства бяскарна: іх спасцігла пагоня і моцна патрапала, адбіла нявольнікаў і нарабаванае дабро. Усё ж асноўныя крыжацкія сілы вярнуліся ў Ордэн цэлымі. Таму і было чаго засцерагацца Вітаўтавай арміі ў час маршу на захад.

На падставе даследаванняў беларускія вучоныя, асабліва згуртаваныя пры Беларускім інстытуце навукі і мастацтва ў Нью-Йорку, а таксама маладзейшага пакалення мінскія гісторыкі К. Тарасаў і С. Шчарбакоў бясспрэчна даказалі, што Вітаўтава армія пад Грунвальдам складалася з 40 харугваў (у кожнай харугве было каля 900—1000 вояў), з іх беларускія воі складалі полацкую, віцебскую, смаленскую, сціслаўскую, аршанскую, магілёўскую, слуцкую, старадубскую, пінскую, лідскую, навагрудскую, ваўкавыскую, гарадзенскую; большасць беларусаў было ў віленскай, троцкай і медніцкай; з Падляшша былі: дарагічынская, мельніцкая, берасцейская — столькі назвалі летапісы, усяго 20 з 40 харугваў, значыць — палову. Няма сумнення, што з Падляшша былі яшчэ харугвы: бельская, камянецкая, нараўянская, суражская, бранская, лосіцкая, кодзенская, а з іншых беларускіх зямель — слонімская, крычаўская, гомельская, быхаўская, друцкая і другія. З украінскіх зямель названы кіеўская, крамянецкая, луцкая, уладзімірская, павінны быць яшчэ іншыя, з літоўскай пададзена ўсяго толькі ковенская, бо жамойцкім воям Вітаўт даручыў ахову ад крыжакоў заходніх межаў сваіх зямель.

Вітаўтаву армію выдатна падмацоўвалі татарскія чамбулы хана Джэлаледдзіна ў моцы звыш 5 тысяч шабляў. Гэта былі прыхільнікі хана Тахтамыша, якія пасля захопу ханам Цімурам Залатой арды знайшлі прытулак у Вялікім княстве Літоўска-Беларускім. Пасля смерці Тахтамыша іх узначаліў ягоны сын Джэлаледдзін. За ўдзел у паходзе супраць крыжакоў ён спадзяваўся пры дапамозе Вітаўта адваяваць панаванне над Залатой ардой і не памыліўся, бо адразу пасля Грунвальдскай бітвы вялікі князь узвёў яго на бацькоўскі пасад у Сараі. Такім чынам на Дубравенскім полі пад Грунвальдам паводле падлікаў К. Тарасава татары Джэлаледдзіна склалі 6 харугваў. Трэба таксама ўспомніць 1 полк вояў, які прыслаў Вялікі Ноўгарад, гэта, мабыць, былі беларусы з полацка-наўгародскага паграніччa.

Гэтулькі для Грунвальдскай перамогі дало Вялікае княства Літоўска-Беларускае.

А колькі ж прыслала Каралеўства Польскае? Польскія летапісцы падаюць, што з Польшчы прыбыло 50 харугваў, але ў іх ліку было 7 харугваў з захопленых палякамі ўкраінскіх зямель. Гэта былі праваслаўныя воі з Холмшчыны, Галіччыны, Белзскай зямлі, Падолля, Пакуцця і іншых. Значыць, уласна польскіх харугваў было ўсяго 43 ды да таго няпоўных, бо некаторыя з іх налічвалі па 200—300 вояў, а здараліся і то нярэдка па 60 вояў. Не трэба быць вялікім рахункаводам, каб пераканацца, што большасць у аб'яднанай Ягайлавай і Вітаўтавай арміі складалі праваслаўныя воі з Усходняй Славяншчыны. Гэта яны ў асноўным з воклічам „Блаславі, Госпадзі!..“ здзейснілі неўміручы подзвіг пад Грунвальдам.

Мікола Гайдук

Чытаючы збор П.В. Шэйна „Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-западного края“ (СПб, 1887—1902), я сустрэў тры паданні, якія былі запісаны ў Беластоцкім уездзе ў канцы XIX стагоддзя. Першая легенда запісана ў мястэчку Гарадок, другая — у вёсцы Новая Воля, месца запісу трэцяй легенды не акрэслена. Паданні прапаную ў перакладзе з рускай мовы.

Вадзім Сугойдзь
Мінск

I ЧОРНЫ БАРАН

У адной вярсце ад Гарадка, на паўднёва-заходняй акраіне, знаходзіцца невялікі мост, з аднаго боку якога два невялікія пагоркі, а з другога — шырокі луг. Шмат хто бачыў, што з-пад гэтага моста ў глухую поўнач выбягае чорны баран, які скача па дарозе і бляе, быццам кліча на паратунак.

Доўга людзі спрабавалі злавіць таго барана, ды дарма. Нарэшце, гэта ўдалося нейкаму прастачку, які, схапіўшы і звязаўшы барана, паклаў яго на воз. Але колькі ні „нукаў“ ён на каня, той, пры ўсёй сваёй напрузе, не мог скрануцца з месца — калёсы не ішлі. Перапужаны прастачок звярнуўся да Бога з малітваю, пачаў хрысціцца. І толькі ён паклаў на сябе Божы крыж, як пачуўся гучны рогат, і баран знік з воза.

II ЗАЧАРАВАНАЕ МЕСЦА

З заходняга боку сяла Новая Воля яшчэ цяпер паказваюць месца, дзе раней знаходзілася сядзіба багатага халастога пана. Аднойчы на яго сядзібу напалі зладзеі, забілі пана, усю яго прыслугу, вынеслі ўвесь скарб і абрабавалі ўсе будынкі.

З таго часу тут здараюцца розныя цуды. Часцей за ўсё можна ўбачыць вельмі доўгі слуп, які абапіраецца адным канцом у зямлю, а другім у неба. Гэта той самы слуп, па якім забіты пан увайшоў на неба і па якім ён час ад часу спускаецца на зямлю, каб паглядзець на свае апусцелыя забудаванні.

III ЧАРОЎНАЯ ТАТАРКА

На чацвёртай вярсце паштовай дарогі ад мястэчка Заблудава да станцыі Геранімова, з правага боку, на даволі вялікай гары жыла калісь чараўніца-татарка. Рэдка хто мог праехаць цэлым і жывым каля жытла чараўніцы — яна даганяла і пешых і конных і сваім крыкам, ад якога мярцвелі і людзі і коні, спыняла іх. Пасля яна душыла праезджых на сваіх грудзях.

Гэта цягнулася б вельмі доўга, і шмат людзей загінула б, каб не адзін выпадак. Здагадлівы фурман аднаго пана накрыў коней сваім кажухом і панавым футрам і запрасіў пана выйсці з брычкі і схавацца за дрэва, што побач расло. Чараўніца сваім дзікім крыкам спыніла коней і, прыняўшы іх за чалавечых пярэваратняў, пачала душыць. Тым часам фурман адарваў сярэбраны гузік з панскай камізэлькі, зарадзіў стрэльбу і забіў злую татарку. А з рота забітай чараўніцы пацякла не кроў, а густая смала.

ШЫЦІКІ

Шыцікі — гэта атрад насякомых. Вонкава яны падобны да моляў. Сусветная фауна налічвае іх каля тысячы відаў. На Беларусі шыцікі энтамолагамі не вывучаліся, вядома аднак, што найчасцей трапляюцца тут два віды — вялікі і сеткаваты.

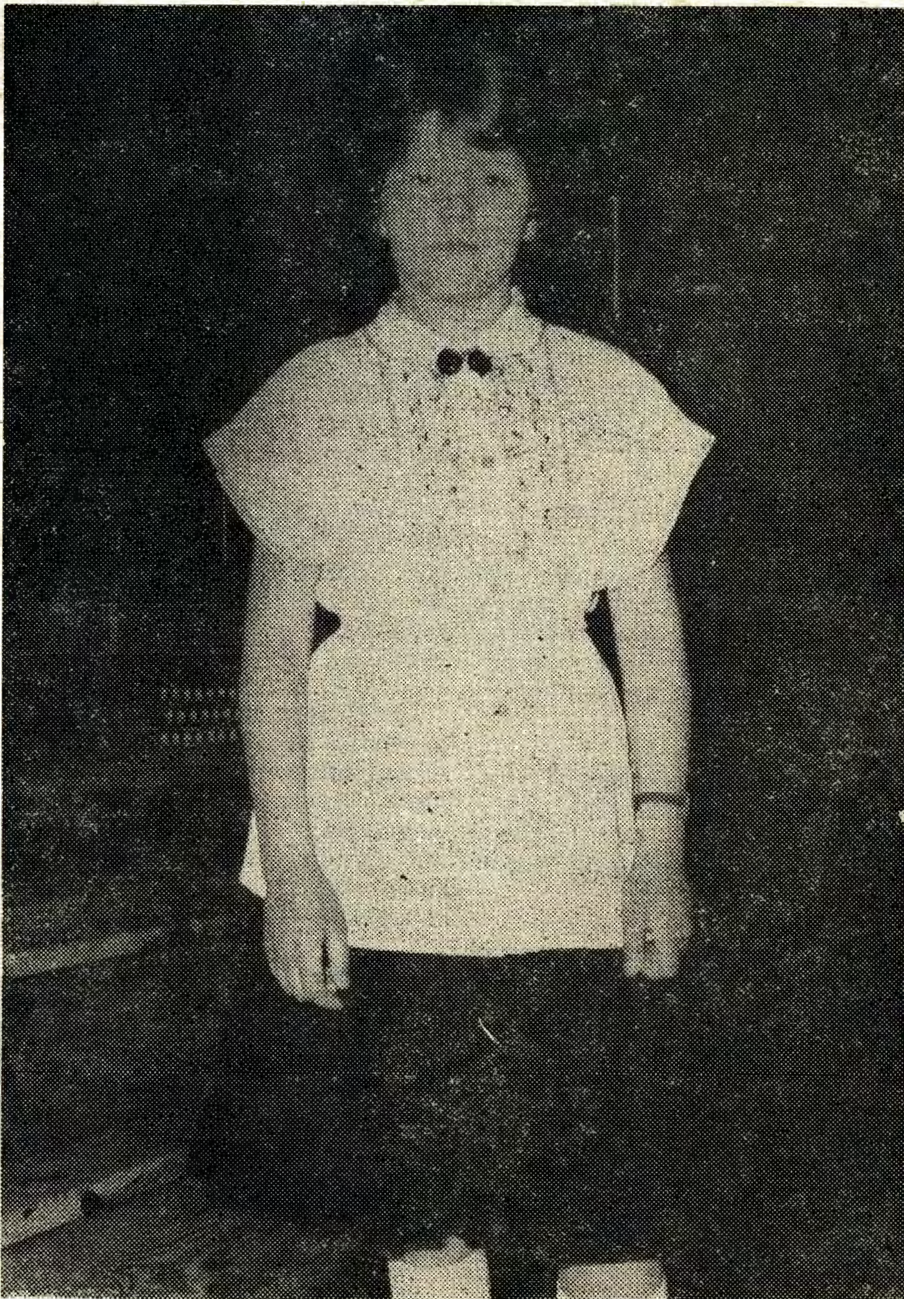
У Белавежскай пушчы шыцікі ўпершыню даследаваў у час I сусветнай вайны немец Т. Ульмер. Даказаў ён, што ў пушчанскіх нетрах можна сустрэць іх 43 віды. У апошні час у Польшчы шыцікамі зацікавіліся Б. Могамад, Е. Маецкі і Ц. Тамашэўскі, якія вырашылі апрацаваць збор насякомых (больш 2,1 тыс. экземпляраў). сабраны прафесарам С. Адамчэўскім яшчэ ў 1960—62 гадах, галоўным чынам, у Белавежскім нацыянальным парку. Энтамолагі даказалі, што ў Белавежскай пушчы жывуць аж 72 віды шыцікаў. У гэтым ліку 4 віды дагэтуль у Польшчы не сустракаліся, а 32 — новыя для Падляшша.

Лічынкамі і кукалкамі шыцікаў кормяцца рыбы, таму вудзільшчыкі выкарыстоўваюць іх як прынаду да лоўлі. Дарослыя насякомыя жывуць на сушы каля вады. Днём сядзяць на прыбярэжных раслінах, вечарам кружацца над вадой.

Пётр Байко

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Агнешка Кучко з Махнатага. Фота Я. Чэрнякевіч.

Уладзімір Разумневіч

Самы вялікі сакрэт

Наташа з мамай то таямніча пра нешта гавораць, то, зачыніўшыся ў спальні, смяюцца.

Чую, як яны шэпчуцца.

— Глядзі ж, да раніцы нічога не кажы тату, — строга наказвала мама. — Ён не павінен ведаць. Гэта — сакрэт.

— Што я — маленькая! — абураецца Наташа.

Яна выбягае са спальні і хітравата кажа:

— Пра наш сакрэт, тата, ты ніколі-ніколі не даведаешся. Ён у мяне вось тут сядзіць, — стукае пальчыкам па галаве.

Потым нечакана пытае:

— Тата, а калі ты нарадзіўся?

— Даўно. Якраз трыццаць чатыры гады назад.

— А мама кажа, што ты заўтра нарадзіўся, ха-ха!

— Чаго ты смяешся? — пытаюся.

— Таму што мне смешна ад сакрэту... тата, а колькі часу на тваім гадзінніку?

— На маім? Без пяці дванаццаць. А што? Надышоў час раскрываць сакрэт?

— Ды не. Мама кажа, што час надыдзе толькі заўтра. Сён-

(Працяг на стар. 10)

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Авяр'ян Дзеружынскі

ДОЖДЖЫКІ

СЛЯПЫ

Дождж сляпы,
Дождж сляпы
Шапаціць
Ля капы
І на сена
Пырскі сее.

Сонца ззяе,
Ярка ззяе.
Гэта дождж
Не заўважае.
Ён сляпы,
Зусім сляпы,
Лупіць, б'е
Вакол капы.

ПРАЛІЎНЫ

Дождж ударыў
Праліўны.
— Но, мой конік
Вараны!

Конь бярозавы
Імчыць,
Гром грукоча
І вурчыць.
З неба — іскры
І агонь.
Пад паветку
Скочыў конь.
Мы схаваліся
З канём,
Пачакаем,
Адпачнём.

Сонца выглянула
З хмары,
Над зямлёй
Клубіцца пара.
Дождж прыціх...
Я на кані
Еду, —
Вецер, дагані!

(Працяг на стар. 10)

Алесь Пальчэўскі

Неспакойны госць

Праз агародчыкі між кустоў бэзу і чаромхі пракладвалі газаправод у новыя дамы.

Экскаватар угрызаўся ў грунт, набіраў поўны коўш і асцярожна адносіў у бок ад канавы. Там разяўляў пашчу і са скрогатам высыпаў яго. Нават страсянецца часам, быццам штосьці не даспадобы трапіла на зубы.

Дзесятак хлопчыкаў стаялі побач, назіралі за работай і спрачаліся, колькі чалавек трэба на гэту работу, што робіць адна машына. Хто казаў дзесяць, хто — пятнаццаць, а Генік, старэйшы між іх, стаяў на тым, што дваццаць.

І раптам вясёлы гоман сціх: з жалезнай пашчы на зямлю паляцела нешта шэрае, адно за адным.

— Бомбы! — крыкнуў хтосьці з дзяцей, і ў момант нікога з іх не засталося каля экскаватара.

Адна з тых „бомб“ тут жа заварушылася, абтрэсла з сябе пясок і павяла пысачкай у бакі.

— Гэта вожыкі! — гукнуў зверху праз акенца кабіны машыніст.

Дзеці пачулі знаёмы голас і з крыкам кінуліся назад. Вожык не спалохаўся людскіх галасоў, ён хуценька падбег да вожычых і тыцнуўся ў яе пысачку.

Упэўніўшыся, што сяброўка нежывая, вожык трушком падаўся да кустоў хавацца. Дзеці перагарадзілі яму дарогу. Тады вожык скруціўся ў клубок і сціснуўся. Хлопчыкі акружылі яго і далі знак адзін аднаму маўчаць.

Вожык паляжаў трошкі і пачаў выпроствацца, але як убачыў навокал дзяцей, зноў скруціўся ў клубок.

Генік, мой сусед, зняў з галавы шапку, кіёчкам угрунуў у яе вожыка і памчаў дахаты.

— Мама, глядзі, што я прынёс! — радасна гукнуў ён.

Маці зірнула ў шапку і закрычала:

— Навошта табе калючка гэта?

— Мамачка, нам казалі ў школе, што вожыкі добра ловяць мышэй.

— А дзе тыя ў нас мышы? Ты бачыў іх калі? Гэта ж не ранейшая кватэра ў драўляным доме.

Генік нічога не адказаў. Толькі вачамі прасіў: „Мама, няхай будзе“.

Маці моўчкі пайшла на кухню, мабыць, успомніла, што на пліце штосьці магло збегчы.

Генік зайшоў у пакой, выпусціў на падлогу вожыка і, каб маці не аднесла яго назад у кусты, увесь дзень прабываў дома. Сябры самі прыходзілі да яго пагуляць.

Назаўтра раненька Генік пазваніў мне. Я адчыніў дзверы. Ён стаяў заплаканы.

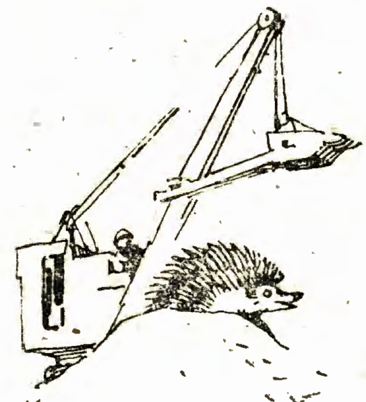
— Што сталася, Генік? Заходзь у пакой, расказвай, — запрасіў я.

— Дзядзечка, вазьміце майго вожыка. Мама кажа: непатрэбен ёй такі неспакойны госць. Ён усю ноч не даваў спаць. А куды я дзену? Экскаватар разбурыў яго гняздо і вожычыху загубіў. Ён цяпер адзін астаўся.

І столькі жалю было ў хлапчуковым голасе, што я адразу ж пайшоў да Геніка і забраў звярка.

Перанесены на новую кватэру, вожык не разгубіўся, абабег [illegible], агледзеў і зашыўся ў куток пад шафу. Там і праспаў увесь дзень.

А ўночы, як толькі я выключыў святло, пачалося: быццам апантаны, забегаў ён з пакоя ў пакой. І кавалачкі хлеба, і мяса ляжалі каля шафы, і малако ў талерцы стаяла — еш толькі, — а ён не знаходзіў спакою. То крэслам забразджыць, то сваімі ножкамі загрукае па падлозе. Ды яшчэ як загрукае! А то проста спыніцца сярод хаты і: „Чуф, чуф, чуф!“ Нібыта кліча каго.

(Працяг на стар. 10)

(Працяг са стар. 9)

НЕСПАКОЙНЫ ГОСЦЬ

Мой голас ненадоўга суцішваў вожыка. Чаму ён не мог утаймавацца? Ці то прывычка да начнога палявання не давала спакою, а можа, сваю сяброўку шукаў. Не верылася, відаць, беднаму, што не сустрэне яе больш.

Тры ночы вожык не даваў мне спакою. Сцішыцца на некалькі хвілін, быццам на перапынак, дазволіць задрамаць, каб тут жа зноў разбудзіць сваім грукам.

На чацвёрты дзень я аднёс яго ў батанічны сад. Расшпіліў там гаспадарчую сумку, палажыў на зямлю, а сам прысеў воддаль.

— Вылазь, кажу, дружа, на волю. Тут вунь якое будзе табе раздолле, не тое, што ў тым агародчыку... Ідзі шукай новую сяброўку, наладжвай новую сям'ю.

Вожык не адразу паверыў свайму шчасцю. Уткнуўшыся пыскай у зямлю, ён спадылба паглядаў на мяне чорнымі вочкамі і не кратаўся з месца. Нарэшце асцярожна ступіў пару крокаў па зялёнай траве. Але не кінуўся наўцёкі, а нейкі час павадзіў яшчэ ў бакі галавой і чуфкаў. „Няўжо зноў воля!" — мусіць, не верылася яму.

Затым, нясмела паглядаючы то на мяне, то на ажыннік, вожык падаўся да кустоў. І чым бліжэй была схованка ад людскога вока, тым жвавейшым станавіўся звярок. За які метр ад куста ён пабег ужо трушком.

Наперадзе яго сапраўды чакала воля.

(Працяг са стар. 9)

САМЫ ВЯЛІКІ САКРЭТ

ня надыходзіць яму не дазволіла. Буду маўчаць пра сакрэт да самай раніцы. Во! А чаму ў цябе такі стары гадзіннік?

— Доўга жыве, вось і састарыўся.

— І раменьчык стары. Ён пражыў столькі ж, як і бабуля Таня?

— Раменьчык столькі не жыве. Ён хутчэй старэе. Яму столькі год, колькі і табе цяпер.

— Такі маленькі, а ўвесь у зморшчынках. Яго трэба мяняць, праўда? Я пражыву столькі, паўстолькі і яшчэ столечкі, а мяне мяняць у магазіне не трэба. А чаму ты сам гадзіннік з раменьчыкам не зменіш? Хочаш, каб мама памяняла?

— Пры чым тут мама? Не разумею цябе, Наташа. Што ты сёння ўсё пра гадзіннік гаворыш? Табе што, няма чым заняцца?

— Хітры ты, тата. Не куплю гадзіннік, бо ведаў: мама на дзень нараджэння падорыць. З бранзалецікам. Ты ведаў? Праўда, ведаў?

— Наташка! — у роспачы ўсклікнула мама. — Якая ж ты!... І пяці хвілін не вытрывала. Больш ніколі не даверу табе сакрэту.

БЕЛАРУСКІ ПЕРШАДРУКАР

(У 500-годдзе з дня нараджэння).

У Італіі, у адным з найстарэйшых у свеце Падуанскім універсітэце ёсць славутая „Зала сарака". На покуці стаіць зробленая з тоўстых дошак, сёння патачаная ўжо шашалем, трыбунка-кафедра. Яна памятае, як некалі тут чытаў лекцыі Галілей. Цяпер на гэтым месцы стаіць бюст геніяльнага вучонага.

На сценах універсітэта скрозь памятныя знакі — эмблемы, гербы славутых родаў. Падуанскі універсітэт з гонарам ушаноўвае тых вялікіх, хто вучыўся альбо вучыў тут. Ды чаму не ганарыцца: адно такое імя як Капернік ці Галілей, шмат што кажа ўсяму адукаванаму чалавецтву.

На сценах універсітэта — эмблемы...

Але ў „Зале сарака" ўжо не эмблемы, а сорак вялікіх партрэтаў слаўных з найслаўнейшых. Сярод іх другі ад покуці, каля кафедры Галілея, — Францыск Скарына.

Так за тысячы кіламетраў ад Беларусі, у далёкай Італіі, ушаноўваецца памяць аб нашым першадрукару Францыску Скарыне.

Менавіта са Скарынавых рук без мала пяцьсот гадоў таму назад усходняе славянства атрымала першую друкаваную кнігу.

Каб уявіць веліч гэтай падзеі ў гісторыі нашай Радзімы, згадайма, якой была кніга даўней.

У старажытныя часы яна была зусім не падобная да нашых.

На чым толькі не пісалі людзі даўней!

Вы, пэўна чулі, што гадоў з дзесятак назад у Беларусі пры раскопках старажытнага Віцебска знайшлі запісы, зробленыя на бяросце — бярозавай кары. Даўней шмат якія надпісы высякалі на каменях, выцiскалі на гліняных плітках.

У Афрыцы, у Егіпце, людзі вельмі даўно навучыліся пісаць на папірусе.

Яшчэ ў далёкія часы, калі на паліцах рымскіх бібліятэк ляжалі папірусныя кнігі-скруткі, у Кітаі таксама была зроблена выдатная знаходка. Да гэтага часу новыя кнігі пісаліся на шоўку. Гэта абыходзілася надта дорага. Адзін шчаслівец Цай Лун, скарыстаўшы кару дрэў, старыя рыбацкія сеці і іншыя адыходы, вырабіў першую паперу. Яна адразу атрымала вялікае прызнанне.

Яшчэ задоўга да таго, як увайшла ў шырокі ўжытак папера, быў ужо друк. Але з кнігамі ён не меў нічога супольнага, бо друкавалі тады зусім іншае — тканіны.

Прыблізна каля 1450 года чалавецтва атрымала адну з найвялікшых вынаходак — кнігадрук. Адыходзіў у нябыт час, калі шмат якія народы Заходняй Еўропы толькі гаварылі на сваіх мовах, а пісаць і чытаць вымушаны былі па-латыні.

Лацінская мова яшчэ абыходзілася рукапісам: у яе было няшмат чытачоў і яшчэ меней паэтаў, якія б на ёй пісалі. Мы з гонарам сёння адзначаем, што ў ліку першых нямногіх еўрапейскіх моў, якія далучыліся да кнігадрукавання, была і наша родная мова.

Праз друкарскі подзвіг Скарыны ўсходняе славянства сягнула вышынь еўрапейскай культуры.

Працяг будзе

(Паводле кнігі А. Клышкі „Францыск Скарына")

Вершы Віктара Шведа

ТЭЛЕФОННАЯ РАЗМОВА

А тэлефон дык звоніць, звоніць,
Працяжна так і бесталкова.
Падносіць трубку ўрэшце
Лёня —
І пачынаецца размова.

Хлопчык кагосьці інфармуе:
— Бацькі даўно ўжо на рабоце,
Бабулька наша не чуе,
А гаварыць не ўмее коцік.

У ГАРАДСКІМ АЎТОБУСЕ

— Бяда і гора ў гэтым месце,
Аўтобус поўненькі заўсёды.
Зусім ужо няма дзе сесці,
Так многа гэтага народу.

— Чаму ж так вельмі наракаеш,
Рассеўшыся выгодна, дзетка?
— Сяджу, ды вось стаіць старая
Бабуленька з вялікай сеткай.

ЗАГАДКІ

1.
Хто жывы чорны, а па смерці чырвоны.

2.
Хто на сабе хату носіць.

3.
Хто над намі дагары нагамі.

4.
Вісіць сіта не рукамі звіта.

Адгадкі: рак, слімак, муха, павуціна.

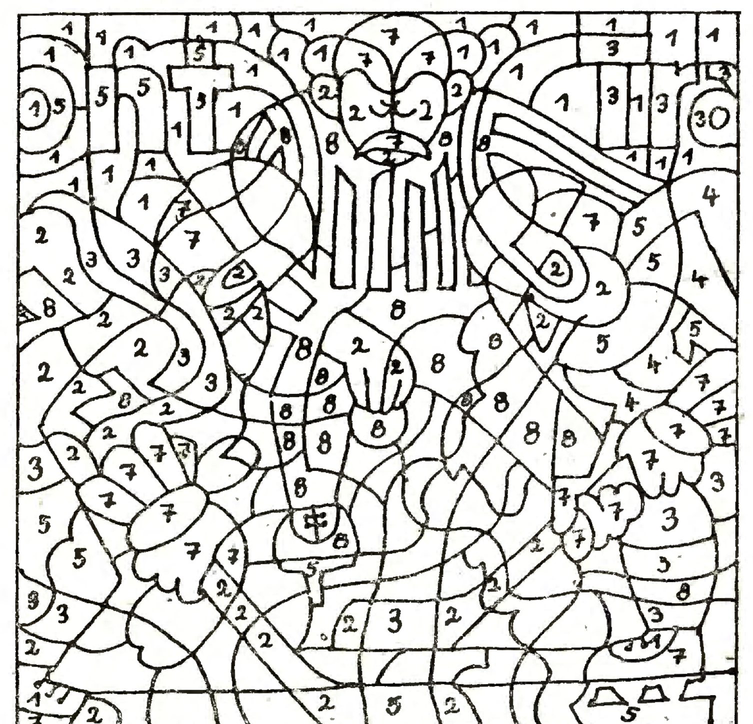
(Працяг са стар. 9)

СПОРНЫ

Дождж пасыпаў
Спорны-спорны,
Гэткі шумны,
Гэткі скоры.
Набірае
Сілу ён,
Дзінь-дзінь — кроплі,
Нібы звон,
Рассыпаюцца
Вакол
На зялёны
Весні дол.

-А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А-

Размалюй палі, азначаныя 1 — жоўтым алоўкам, 2 — аранжавым, 3 — чырвоным, 4 — фіялетавым, 5 — блакітным, 6 — зялёным, 7 — карычневым, 8 — чорным. Што выйшла?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Suraska 1, „Зорка".

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 13 VII 1990 r.

PROGRAM I

7.40 „Express gospodarczy”
8.00 „Dzień dobry”
9.00 Wiadomości poranne
9.10 Teleferie — Telelato
9.40 Kino Teleferii: „Tajemniczy duch” — serial NRD
10.10 „Boso do łóżka” (6) — serial obycz. NRD
17.10 Program dnia
17.15 Teleexpress
17.30 „Raport” — przegląd wydarzeń międzynarodowych
18.00 „Dynastia” — serial USA
18.50 „10 minut”
19.00 Kino Teleferii: „Smurfy”
19.30 Wiadomości
20.05 „Danton” — film fab. prod. polsko-franc.
22.20 „Weekend w Jedynce”
22.30 Sport
22.50 Wiadomości wieczorne
23.05 „Gabinet cieni”
0.05 „Dynastia” — serial USA (powtórzenie).

PROGRAM II

Telewizja śniadaniowa:
7.55 Panorama dnia
8.10 Dla dzieci: „Ulica Sezamkowa”
9.10 „Santa Barbara” — serial USA
10.10 CNN — Headline News (wersja oryg.)
10.15 Magazyn TV śniadaniowej (cd.)
15.00 Powitanie
15.40 „Express gospodarczy”
16.00 „Zbliżenia, czyli to i owo o filmie”
16.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
17.00 „Alternatywy 4” (2) — serial TP
18.00 Program lokalny
18.30 Letnia scena muzyczna: Dianne Warwick i przyjaciele (cz. II)
19.30 Galeria „Dwójki”: Franciszek Starowieyski
20.00 „Kontakt TV” — KOR
21.00 „Wyjście” — śpiewa Renata Przemyk i zespół „Ya Hozna”
21.30 Panorama dnia
21.45 Janusz Strobel — Jubileusz
22.20 „Crime story” — film fab. USA (2)
23.20 Komentarz dnia

SOBOTA 14 VII 1990 r.

PROGRAM I

7.25 Zajęcia wakacyjne — Technologia produkcji mleka (cz. II)
8.10 „Tydzień na działce”
8.40 „Na zdrowie” — program rekreacyjny
9.00 „Ziarno” — program Redakcji Katolickiej dla dzieci i rodziców
9.20 Kino Teleferii: „Partnerzy” (odc. 3, 4) — serial prod. USA
10.10 „Sztuka ludowa czy rzemiosło” — reportaż z Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu
10.30 Wiadomości poranne
10.40 „Militaria, obronność, nowoczesność”
11.05 „Z Polski rodem” — magazyn polonijny
11.35 Telewizyjny koncert życzeń
12.05 „Siódemka” w „Jedynce” — francuski program satelitarny przedstawia
14.00 „Informacje” — program rozrywkowy
14.30 „Wędrówki dalekie i bliskie”: „Animir, zostaję tu” — film dok.
15.05 Prezydenci
15.35 „Laboratorium”
16.05 „Kupa kamieni” — film dok.
16.35 „Rewizja nadzwyczajna”
17.05 Mity filmowej pop kultury
17.15 Teleexpress
17.30 Opole '90 — Rock (cz. II)
18.30 „Butik”
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 „Superman II” — film fab. prod. USA
22.25 Telewizyjny przegląd sportowy
23.00 „Haich Life” — program rozrywkowy
23.45 „Życie jest fraszką”
23.55 Telegazeta
0.05 „Ośmiornica” (1) — włoski serial sensac.

PROGRAM II

Telewizja śniadaniowa:
8.00 Panorama dnia
8.15 Kino rodzinne: „Amy i anioł” — film prod. USA
10.15 Magazyn TV śniadaniowej (cd.)
10.00 CNN — Headline News (wersja oryginalna)
10.35 „Cudowne lata” (2) — serial USA
11.00 Studio im. A. Munka
12.00 „W świecie ciszy” — program dla niesłyszących
12.20 „Obsession” — film fab. USA
14.00 Wielki sport
14.55 „Odeon” na antenie „Dwójki”
15.30 „Santa Barbara” — serial USA (powt.)
17.00 Wielka gra — teleturniej
18.00 Program lokalny
18.30 „Benny Hill”
18.55 Kulisy konkursu „Miss Polska '90”
19.30 „Sztuka ogrodowa w Polsce”
20.00 Festiwal Moniuszkowski w Kudowie Zdroju
21.00 „Dwa+2” — Stefan Kisielewski
21.30 Panorama dnia
21.45 Publicystyka kulturalna
22.20 „Obsession” — film fab. USA (powt.)
23.30 Komentarz dnia

NIEDZIELA 15 VII 1990 r.

PROGRAM I

7.00 Witamy o siódmej
7.30 „Kraj za miastem”
7.55 „Po gospodarsku”
8.10 „Od niedzieli do niedzieli”
9.00 Kino Teleferii: „Kosmita na Dworze Króla Artura” — film fab. prod. USA
10.30 Telegazeta
10.35 „Otwarte wrota Amazonii” — film dok.
11.05 „Notowania, czyli co się opłaca rolnikowi”
11.50 Telewizyjny koncert życzeń
12.35 „W drodze do Macchu Picchu” — film dok.
13.05 Sportowa niedziela
14.05 Magazyn „Morze”
14.25 „Agromarket”
15.00 „Pieprz i wanilia” — „Z wiatrem przez świat”
15.55 „Powrót Arsena Lupin” (6) — serial franc.
16.50 Antena
17.15 Teleexpress
17.30 XXIV Festiwal Piosenki Żołnierskiej — Kołobrzeg '90 — Koncert galowy
19.00 Kino Teleferii: „Wiwat, skrzaty”
19.30 Wiadomości
20.05 „Być najlepszą” (1) — serial USA
21.20 „7 dni — świat”
21.50 Sportowa niedziela
22.30 Wiadomości wieczorne
22.45 „Donos na samego siebie” — film dok.

PROGRAM II

7.45 „Kalejdoskop” — magazyn wojskowy
8.15 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
8.50 Film dla niesłyszących: „Być najlepszą” (1) — serial USA
10.00 Lokalny koncert życzeń
10.30 „Jutro poniedziałek”
10.50 Powitanie
11.00 „Trzy portrety” — film dok.
12.00 Polska Kronika Filmowa
12.10 „Płonące pola” (7) — serial austral.
13.00 „Między morzem a domem” — piosenki R. Muzaja
13.25 „Santa Barbara” (odc. 7 i 8) — serial USA (powtórz.)
14.55 Formuła I
15.30 „Cudowne lata” (2) — serial USA (powtórz.)
15.55 Formuła I
16.45 100 pytań do...
17.30 „Bliżej świata”
19.00 „Wydarzenie tygodnia”
19.30 „Kobiety dwudziestolecia” — Pola Gojawiczyńska
20.00 Tydzień w sporcie
21.00 Mistrzowie współczesnego kina — Krzysztof Kieślowski
21.45 „Płonące pola” (7) — serial austral.
22.35 Rozmowy bez sekretów: Audrey Hepburn
23.35 Komentarz dnia
23.40 „Akademia wiersza”

PONIEDZIAŁEK 16 VII 1990 r.

PROGRAM I

17.10 Program dnia
17.15 Teleexpress
17.30 „Rzeczpospolita samorządna”
18.00 „Dynastia” — serial USA
18.45 „10 minut”
19.00 Kino Teleferii: „Smurfy”
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr Telewizji: Spektakl na bis — W. Szekspir „Poskromienie złośnicy”
21.55 „Kontrapunkt” — przegląd wydarzeń krajowych
22.25 Telewizyjny Informator Wydawniczy
22.40 Wiadomości wieczorne
22.55 „Dynastia” — serial USA (powt.)

PROGRAM II

15.00 Powitanie
15.30 „Capital City” (3) — serial ang.
16.30 Program publicystyczny
16.45 „Ojczyzna-polszczyzna”: „Sami podejrzani dookoła”
17.00 Kino rodzinne: „Amy i anioł” — film USA (powt.)
18.00 Program lokalny
18.30 Przegląd PKF
19.00 „Bagdad Cafe” — serial USA
19.30 Życie muzyczne — Festiwal operowy w Brighton — reportaż
20.00 „Auto-moto fan klub”
20.30 „Osądźmy sami”
21.15 „Rozmowy o cierpieniu”
21.30 Panorama dnia
21.45 Sport
21.55 „Capital City” (3) — serial ang.
22.55 Komentarz dnia

WTOREK 17 VII 1990 r.

PROGRAM I

8.00 „Dzień dobry”
9.00 Wiadomości poranne
9.10 Teleferie — Wakacje z country
9.40 Kino Teleferii: „Tajemnicza wyspa” (4) — serial czechosł.
10.05 „Wicher czasów” (2) — serial brazyl.
17.10 Program dnia
17.15 Teleexpress
17.30 „Spojrzenia”
18.00 „Dynastia” — serial USA
18.45 „10 minut”
19.00 Kino Teleferii: „Smurfy”
19.30 Wiadomości
20.00 Spotkanie z ministrem Jackiem Kuroniem
20.15 „Wicher czasów” — serial brazyl.
21.10 „Teraz” — tygodnik gospodarczy
21.40 Ring — Larry Norman — program rozr.
22.25 Wiadomości wieczorne
22.40 Na początku był monopol (cz. III)
23.00 „Dynastia” — serial USA (powt.)

PROGRAM II

Telewizja śniadaniowa:
8.00 Panorama dnia
8.15 Dla dzieci: „Ulica Sezamkowa”
9.00 „Santa Barbara” (9) — serial USA
9.45 Magazyn TV śniadaniowej
10.00 CNN — Headline News (wersja oryg.)
10.15 Magazyn TV śniadaniowej (cd.)
15.00 Powitanie
15.05 „Dookoła świata” — „W Izraelu”
15.40 Reportaż
16.00 „Kontakt TV”
17.00 „Historia Hollywoodu” — film dok. USA (3)
18.00 Program lokalny
18.30 Modlitwa wieczorna
19.00 „Pożarowisko” — nowela filmowa TP
19.30 „Klejnoty kultury”: „Ląd nad Wartą” — film dok.
20.00 „Muzyka i moda”
20.45 Rzecznik praw obywatelskich prof. Ewa Łętowska
21.30 Panorama dnia
21.45 Sport
21.55 Filmy Erica Rohmera: „Żona lotnika” — franc. film fab.
23.40 Komentarz dnia

ŚRODA 18 VII 1990 r.

PROGRAM I

7.40 „Express gospodarczy”
8.00 „Dzień dobry”
9.00 Wiadomości poranne
9.10 Teleferie — Altanka
9.40 Kino Teleferii: „Zagubiona melodia” (4) — serial czechosł.
10.05 „Staroświecka komedia” — radz. film fab.
11.35 „Po sześćdziesiątce” — magazyn
17.10 Program dnia
17.15 Teleexpress
17.30 „Żegnaj, Europo” — public. międzynarodowa
18.00 „Dynastia” — serial USA
18.45 Rolnicze rozmaitości
19.00 Kino Teleferii: „Smurfy”
19.30 Wiadomości
20.05 „Starsza pani i Afrykanin” — franc. film fab.
21.35 „Polska z oddali” — felieton Jana Nowaka Jeziorańskiego
21.45 „Zawsze po 21-ej”
22.25 Wiadomości wieczorne
22.40 Rozmowy w Res Publice — Polska w Europie
23.30 „Dynastia” — serial USA (powt.)

PROGRAM II

Telewizja śniadaniowa:
8.00 Panorama dnia
8.15 Dla dzieci: „Ulica Sezamkowa”
9.00 „Santa Barbara” (10) — serial USA
9.45 Magazyn TV śniadaniowej
10.00 CNN — Headline News (wersja oryginalna)
10.15 Magazyn TV śniadaniowej (cd.)
15.00 Powitanie
15.30 „Express gospodarczy”
16.00 „Kontakt TV”
17.00 „Szpital na peryferiach” (3) — serial czech.
18.00 Program lokalny
18.30 Magazyn „102”
19.00 „Kiedy odszedł Henry” (3) — serial komediowy prod. ang.
19.30 Portret z pamięci — Emil Młynarski — 120. rocznica urodzin
20.15 La Sept: „Glasgow — europejska stolica kulturalna”
21.00 „Ze wszystkich stron” — „Wędrówki z Mariną i Borysem” (1)
21.30 Panorama dnia
21.45 Sport
21.55 „W labiryncie” — serial TP
22.15 „Telewizja nocą”
23.10 Komentarz dnia

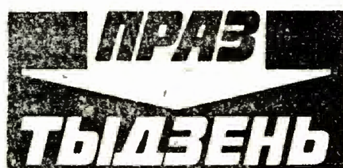
CZWARTEK 19 VII 1990 r.

PROGRAM I

8.00 „Dzień dobry”
9.00 Wiadomości poranne
9.10 „100 lat” — magazyn ubezpieczeń społecznych
9.20 Kino Teleferii: „Dziewczyna i chłopak” (4) — serial TP
10.05 „Dwójka karo” (6) — film krym. prod. USA
17.10 Program dnia
17.15 Teleexpress
17.30 Magazyn katolicki
18.00 „Dynastia” — serial USA
18.45 „10 minut”
19.00 Kino Teleferii: „Smurfy”
19.30 Wiadomości
20.05 „Dwójka karo” (6) — film krym. USA (powt.)
20.55 „Interpelacje”
21.45 „Pegaz”
22.30 Wiadomości wieczorne
22.45 „Dynastia” — serial USA (powt).

PROGRAM II

Telewizja śniadaniowa:
8.00 Panorama dnia
8.15 Dla dzieci: „Ulica Sezamkowa”
9.00 „Santa Barbara” (11) — serial USA
9.45 Magazyn TV śniadaniowej
10.00 CNN — Headline News (wersja oryginalna)
10.15 Magazyn TV śniadaniowej (cd.)
15.00 Powitanie
15.30 Komedie i melodramaty na lato: „Hotel królowej Anglii” — film węg.
17.00 Spotkanie z Anatolijem Kaszpirowskim
18.00 Program lokalny
18.30 Publicystyka kulturalna
19.00 „W labiryncie” — serial TP (powt.)
19.30 Muzyka poważna
20.00 Wielki sport
21.00 Express reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Sport
21.55 Perły z lamusa: „Maska Dimitriosa” — film fab. USA
23.40 Spotkanie z ks. prof. Józefem Tischnerem
23.55 Komentarz dnia

Інтэрв'ю з Алесем Галькевічам — каардынатарам Камітэта „Дзеці Чарнобыля“ ✱ Гісторыя праваслаўнага прыхода ў Боцьках ✱ Ці можа Беларусь існаваць самастойна? — адказвае Зянон Пазьняк ✱ Халтура на беларускія тэмы ✱ Семінар „Белавежы“ ✱ Амерыканскія беларусы Радзіму носяць у сэрцы ✱ Беларускае слова ў эфіры ✱ Фотарэпартаж з канцэрта „Васілька“ ў Мінску.

АПЁК

— Грамадзянін, — кажа лекар, — хуткая дапамога была выклікана да апёку, а ў вас зламаныя рука і нага!

— Спачатку быў апёк. Мая жонка вымыла растваральнікам уніталаз, а я, нічога аб гэтым не ведаючы, сеў на яго, а потым укінуў недакурак...

— Гэта выбух быў такі моцны, што аж паламала вам канечнасці?

— Не, — енчыць пацыент, — калі прыехала хуткая дапамога і санітары мяне выносілі да машыны, я пачаў расказваць, што здарылася, і яны са смеху ўпусцілі насілкі на сходах.

ЦЁШЧА

Па вуліцы ідзе малады чалавек, у якога пабіты твар. І нясе два цяжкія чамаданы. Па дарозе сустракае знаёмага.

— Хто цябе так пакалаціў? — пытаецца той.

— Цёшча.

— Я на тваім месцы парэзаў бы яе на кавалкі.

— А як ты думаеш, што я нясу ў гэтых чамаданах?

НЯШЧАСЦЕ

Кліент сядзіць у бары, заказвае гарэлку і пасля кожнай чаркі штораз галасней смяецца. Занепакоены афіцыянт падыходзіць да наведвальніка і пытаецца:

— Скажыце, калі ласка, чаму вы так смяецеся?

— Таму, што майго кампаньёна сустрэла няшчасце.

— І гэта вас радуе?

— Так, бо ён уцёк з маёй жонкай!

НІЎКА

Яна хоча ў краіну казак!

КОНКУРС

— Іван Пятровіч? Добры дзень. Атрымалі вашу справаздачу. Усё добра, зацвердзім, падтрымаем, як мае быць... Іван Пятровіч, ведаеце, сын у мяне, Сяргей, заканчвае сёлета дзесяцігодку. І толькі ў ваш інстытут хоча, нікуды больш... Ага, ага... Вось і добра. Што — што? Запісваю... Пастараюся.

— Алё, Мікалай? Гэта Дармастук. Дачны домік можаш арганізаваць? Трэба... Я ведаю, цяпер не тое, што раней, таму і звяртаюся да цябе. Мэблю я табе дабуду...

— Крывенька, здароў! Я цябе выручыў, цяпер ты мяне выручай. Гарнітур трэба... Ты ж усё можаш. Што? Дачку ў інстытут?... Цяжка, цяжка... Што ж, паспрабую. Запісваю...

Дармастук паклаў трубку тэлефона і, задуменна гледзячы ў акно, барабаніў па стале пальцамі. Потым уздыхнуў, набраў нумар хатняга тэлефона.

— Сяргей? Сёлета інстытут не атрымліваецца. Пойдзеш на завод, папрацуеш, а на будучы год — з гарантыяй!

Васіль Феранц

АФАРЫЗМЫ

* * *

Чалавек, які не любіць нікога, больш нешчаслівы, чым той, якога ніхто не любіць.

* * *

Усе скардзяцца на сваю памяць, ніхто на свой розум.

* * *

З сапраўдным каханнем бывае так, як са з'яўленнем духаў; усе аб іх гавораць, але мала хто іх бачыў.

* * *

Большасць людзей мае ўтоеныя ўласцівасці, якія выяўляюцца выпадкова.

Франсуа дэ Ларашфуко

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

3281. Віктар Алексяюк (Беласток) — 5000 зл.
3282. Юрка Грыц (Беласток) — 4900 зл.
3283. Мікалай Хількевіч с. Яна (Малочкі) — 70000 зл.
3284. Гмінны кааператыў „Сялянская самадапамога" ў Нараўцы — 200000 зл.
3285. Аляксандр Баршчэўскі (Варшава) — 50000 зл.
3286. Ян Засім с. Уладзіміра (Ляшукі) — 1000 зл.
3287. Уладзімір Стэц (Гайнаўка) — 1000 зл.
3288. Агнешка Давідзюк (Гайнаўка) — 500 зл.
3289. Ялянта Круталь (Гайнаўка) — 500 зл.
3290. Бажэна Паскробка (Навасады) — 500 зл.
3291. Люцына Сегень (Гайнаўка) — 1000 зл.
3292. Ялянта Данілюк (Камень) — 500 зл.
3293. Анна Кірыловіч (Нараўка) — 500 зл.
3294. Эва Супал (Збуч) — 500 зл.
3295. Анна Нічыпарук (Нарва) — 500 зл.
3296. Анна Герасімюк (Навасады) — 500 зл.
3297. Анна Аўксянцюк (Дубіны) — 500 зл.
3298. Анна Раманюк (Вярсток) — 500 зл.
3299. Эва Несцярук (Гайнаўка) — 2000 зл.
3300. Анна Галко (Тафілаўцы) — 1000 зл.
3301. Гражына Пашко (Тыневічы) — 500 зл.
3302. Агнешка Федарук (Гайнаўка) — 1000 зл.
3303. Ірына Кананюк (Ласінка) — 500 зл.
3304. Славамір Дзямчук (Гайнаўка) — 1000 зл.
3305. Пятро Кананюк (Касная) — 500 зл.
3306. Раман Кіслы (Семяноўка) — 1000 зл.
3307. Ялянта Зінчук (Палічная) — 500 зл.
3308. Агнешка Масальская (Гайнаўка) — 500 зл.
3309. Агнешка Пашко (Ласінка) — 500 зл.
3310. Янна Савіч (Гайнаўка) — 500 зл.
3311. Бажэна Васілюк (Катоўка) — 500 зл.
3312. Уладзіслава Чабай (Новаберазова) — 1000 зл.
3313. Альжбета Шырынская (Гайнаўка) — 1000 зл.
3314. Альжбета Сакоўская (Гайнаўка) — 1000 зл.
3315. Галіна Юшчук (Гайнаўка) — 500 зл.
3316. Альжбета Янцэвіч (Гайнаўка) — 500 зл.
3317. Янна Якімюк (Гайнаўка) — 500 зл.
3318. Варвара Бірыцкая (Гайнаўка) — 500 зл.
3319. Андрэй Мароз (Новаберазова) — 1000 зл.
3320. Міраслава Дубец (Гайнаўка) — 500 зл.
3321. Янна Кур'яновіч (Гайнаўка) — 1000 зл.
3322. Мажэна Сцепанюк (Дубіны) — 1000 зл.
3323. Альжбета Аверчук (Пасталова) — 500 зл.
3324. Яўген Іванюк (Кленікі) — 500 зл.
3325. Юрка Астапчук (Койлы) — 1000 зл.
3326. Гражына Катушэўская (Грабавец) — 1000 зл.
3327. Таццяна Леўчук (Новаберазова) — 500 зл.
3328. Эва Красноўская (Істок) — 500 зл.
3329. Ірына Тамчук (Махнатае) — 500 зл.
3330. Галіна Яканюк (Наваксрніна) — 500 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцыляры), Уладзіслаў Пятрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"

ul. Suraska 1

15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne 13-062 Białystok, ul. Warszawska 11.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty na 1990 r.:

I. Prenumerata pocztowa.

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi, osad oraz miasteczek, w których nie ma Oddziałów RSW, a także osoby niepełnosprawne, bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał.
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na IV kwartał 1990 r. upływa 20 sierpnia 1990 r. włącznie.
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 7.800 + 3.250 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa, ul. Towarowa 28. Nr konta: PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

II. Prenumerata własna — prowadzona przez wydawcę.

Cena 1 egz. wraz z wysyłką wynosi 1.300 zł.

Cena prenumeraty miesięcznej:
— lipiec — 6.500 zł.
— sierpień — 5.200 zł.
— wrzesień — 6.500 zł.

Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 16.900 zł.

Wpłaty przyjmuje Zarząd Główny BTSK, Białystok, ul. Warszawska 11, Nr konta NBP O/O Białystok, 5021-3203-132.

Zam. 928/90 r.

© PDF: Kamunikat.org 2020
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2020